

אדרת ויקרא אליהו נב

שם זורעין ושם אוספין לא שם זורעין ושבעה אוספין [פי' מחזיב ז'א' שמעין שפעמים ששם
אוספין ומחזיב ז' שמעין שאין אוספין אלא שם מחזיבא לאוקמיא הא דאוספין היינו כשהשרישו
לפני ר"ה והא דאין אוספין היינו כשלא השרישו. מניין לשלשים יום שלפני ר"ה שחשובה שם ח"ל
ובשנה כו' (ר"ה ט' ע"ב) נאמר כאן ובשנה ונאמר להלן חרשית השנה מה להלן מחשירי כו':
שנת שבתון. מכאן אמרו בנות שום שביעית שלהם שיהי' שם עושין לשלם שנים (פי' דאולק
בחר חטטו וכיון דחטטו דידעו הוי בשביעית אף שגמרו לאחר ז' אסור) שנת לה'. עיין רש"י
ל"ל. שך לא חזרע כו' כל מלאכה ששך וכו' דלעיל: את ספיה קינך לא תקטור. מכאן
סמכו חכמים על הספחים שהיו אסורים בשביעית: ואת עובי מירך לא תבצר. מן השמור
בארץ זי' אתה בוצר אצל אתה בוצר מן המופקר. לא תבצר. דרך הבוירים (פי' אף מן
המופקר שיותר לך לבצר מ"מ אסור לבצר דרך הבוירים) מכאן אמרו חכמה של שביעית אין
קולין אותה בזמנה אצל אתה קולה בחרבה אין דורכין עובים בנת אצל דורכי' בעריצה אין
עושים זמים בוצר כו' רש"א אף טומן אור בוצר ומכנים לבדויה: שנת שבתון יהיה לארץ (שמע
שאינה אסור אלא בזמנה שנה) לכן אמרו כיון שילא שביעית אעפ"י שפירוחי' שביעית חומר
אחיה לעשות מלאכה בגופו של ארץ אצל פירוחי' אסורים: והיה שנת הארץ לכם. מן השבות
היינו מן המופקר בארץ אתה אוכל ואין אתה אוכל מן השמור שם שנויבה בש"א אין אוכלים
פירות שביעית בטובה ובה"א בטובה ושלל בטובה: לכם לאכלה. ולא לאחרים כו' ולא למנחות
ונסכים: לך ולעבדך ולאמך. יכול אין לי אלא לעניים מנין אף לעשירים ח"ל לך ולעבדך ולאמך
א"כ מה ח"ל ואכלו אביני עמך עניים אוכלים אחר הביטור אצל לא עשירים דר"י רבי יוסי
אומר כו' דבר אחר ואכלו אביני עמך הראוי לאדם לאדם לבהמה לבהמה. לך ולעבדך ולאמך.
הרי אתה ועבדים ושפחות א"כ מה ח"ל ולשכירך ולחושבך אפי' גוי. הגרים עמך. לרבות את
הארכמים: ולבהמך ולחיה עיין רש"י. אשר בארץ [פסחים י"ב ע"ב] אין מוילקין פירות שביעית
ח"ל. חסי'. אף לנבי'. אף להדליק את הנר. כל תבואתה. אין נאכלת אלא תבואה מכאן
ואמרו מילתיה אוכלין פירות כו'. לאכל. ולא לתלוגמא ולא אספולית ולא לעשות מומה אפיקטחין
דר"י וחכ"א לא לחשרה ולא לכביסה: [פלוגמא זו אינו בח"כ רק בסוזה מ"ח ע"א]: וספרת
לך. ב"ד. שבע שבתח. יכול ימים ח"ל שנים עיין רש"י ז"ל: שבע שבתה כו'. תלמד שדרך
לספור שבעות מנין שדרך לספור שנים ח"ל חשע וארבעים שנה מנין שיעשו שביעית אעפ"י
שלא עשו יובל ח"ל והיו לך ימי שבע כו' חשע וארבעים שנה וכן יובל אעפ"י שלא עשו שביעית
ומכ"א אין שביעית אף יובל כו'. והעברת שופר. מכאן ששופר: והעברת. תקיעה לפנים:
והעברת (ר"ה כ"ז ע"ב) דרך העברתו: ביום. ולא בלילה. הכפרים. אפי' בשבת עיין רש"י ז"ל.
בכל ארבע. שכל יחיד ויחיד חייב ציוה"כ. בכל ארבע. שדושה שנת בגבולין: וקדשת את
שנת ה'. לפי שנה' בעשור לחדש יכול בעשור לחדש לבד ח"ל שנת ה' תלמד שמקדשת תחלתה
מכאן אריב"ב כו'. יכול כשם שהיא מתקדשת תחלתה כך מתקדשת בסופה [ר"ה ח"ע"ב]
ח"ל יובל הוא: וקראת' דרור. עיין רש"י ז"ל. ישיבה. בזמן שיושיבה עליה ולא בזמן שגלו מקלתן.
ישיבה. בזמן שיושיבה כתקן ולא בזמן שהן מעורבבין. יובל אעפ"י שלא שמוטו ולא תקעו יכול
אעפ"י שלא שלמו ח"ל הוא (שם ט' ע"ב) וחכ"א כלם מעבדים א"כ מה ח"ל יובל אף בח"ל
ומה ח"ל בארץ בזמן שהיוכל נוהג בארץ נוהג בח"ל כו': ושבתם איש. כמה הכתוב מדבר אם במדבר
לשם הרי אמור הא אין הכתוב מדבר אלא בנרע לפי שנה' לעול' יכול לעול' ממש ח"ל ושבתם
[אינו בח"כ רק בקדושין ט"ו ע"א] א"כ מה ח"ל לעולם אעפ"י שאין שם עד היוכל מכל מקום
יובל ציובל: תשבו. לרבות למע שהחזקה משפחה הוא שב דר"מ ר' יהודה אומר לאחחתו
ולמשפחתו הוא שב ואינו שב לשדרה שהיה בה. וכן בגולה (פי' נמי פלוגי ר"מ ר"י כשש רולח
לאחר מות כה"ג מערי מקלטו ולא אסור שדרה שהיה בה אסור) תשבו. לרבות את האדם
(פי' דגם אתה העברי' יולדת ציובל) יובל הוא כו'. שיכול כשם שמתקדשת בתחלתה (פי' אף

אדרת יקא אליהו

שאן חוקטן אלל ציוס"כ מ"ח מוסיפין מחול על הקדש ומקדשן צר"ה לעמן שלא ישמענדו עוד לאדוניס) קד ומקדשט צסופס [פי' ציליחטת חסיס מושכת וסולכת עד יוס"כ לעמן סיכא חסור צמלכס עד יר"כ] סכן מוסיפין מחול על הקדש [פי' וסייו אוחן י' ימים שטוט חמס יחירס על שנות לצנח] ח"ל שנת החמשים שנס חסיס לכס אין קדושתס אלל עד ר"ס [פי' אין לכס לכוית קדס אלל מס שנקרל שנת החמשים אכל אחר ר"ס אינו נקרל שנת חמשים] ר"א אומר (אינו צח"כ רק צר"ה כ"ד ע"א וצסוסדדין יו"ד ע"ב) שנת החמשים שנס. שנים אחס מקדס ואי אחס מקדס חדשים: לא חזרשו ולא תקררו ולא תצנרו. כסס שנאמר צביעות כך נאמר ציובל: כי ייובל היא קדס. מס קדס חופס אח דמיו אף שביעות חופסת אח דמיוס. אי מס קדס חופס אח דמיו ויואל לחולין יוכל אף שביעות כן ח"ל היא הרי היא צקדושתס ונחפס דמס נמלחט אחס אומר האחרון אחרון נחפס צביעות ופרי עמזו חסור כייל לקס צפירות שביעות צשר אלו ואלו מחצערס צביעות לקס צצשר דגיס יאל צשר ונכנסו דגיס. צדגיס שמן יאלו דגיס ונחפס שמן. האחרון אחרון נחפס ופרי עמזו חסור: מן השדס חלכלו אח תצוהתס. כל זמן שאתס אוכל מן השדס אחס אוכל מן הבית קלל מן השדס קלל מן הבית. וממין שאתס אוכל מן השדס אחס אוכל מן הבית [אכל אס כלל אוחו מין אפילו יס מוים אחרס עדיין צשדס אין אוכלס אוחו ממין סכלס] מחלן אחרו סכוש ששס כצסיס צבצית אחת כו' (עיין פסחים ר"ב א' פירושו צתום): צשנת הייובל הווא. ייובל מוילא עבדים ואין שביעות מוילא עבדים סיכול וכלל דין הווא ומס ייובל שאינו מחמט כספס מוילא עבדים שביעות שחמטט כספס אינו דין שחולא עבדים ח"ל צשנת הייובל הווא וזאת מוילא עבדים ואין השביעות מוילא עבדים. חסבו איס אל אחחזו עיין רש"י ז"ל וכי מחכרו מחכר. עיין רש"י ז"ל. אין לי אלל קרקעות שצסס דיצר הכחוצ מניין לרבות דצר המיטלטל ח"ל מחכר לרבות דצר המיטלטל ומניין שאין אונאס לקרקעות ח"ל או קנס מיד כו' אל חויו. המיטלטלין יס לכס אונאס ואין אונאס לקרקעות ומניין שאין אונאס לעבדים ח"ל וסחמלחטס אחס לצמיכס אחרים לרשח אחס מס אחחזו אין לה אונאס אף עבדים אין לכס אונאס. מניין שאין אונאס להקדשות ח"ל אח אחיו ולא הקדס. מניין שאין אונאס לשטרות ח"ל מחכר מס זס מיומד שגופו מחכר וגופו לקס יאלו שטרות שלא גופס מחכר ולא גופס לקס ולא מחכר אלל הראיות שס צסס לפיכך המוכר שטרותיו לצסס (ר"ל לצור צסס צשמים שסווא קונס גוף הנייר) יס לכס אונאס: אל חויו. זו אונאס מחוון יוכל זו אונאס דברים כסווא אומר לחוטס ולא חויו כו' הרי זו אונאס מחוון: וכי מחכרו אל חויו. אין לי אלל לוקח למוכר מנין ח"ל או קנס אל חויו. (אינו צח"כ רק צצ"מ ח"ו ע"ב) לעמיתך. פרט לנכרי שאין לו אונאס. עמיתך. פרט להקדש. (בכורות י"ג ע"ב) ד"א לעמיתך צכסך אכל לנכרי צמשיכס ולר"ל להיפך: אל חויו איס אח אחיו. אין לי אלל איס אשח מניין ח"ל איס אח אחיו מ"מ. אין לי אלל חגר לחגר חגר להדיוט הדיוט לחגר מניין ח"ל אח אחיו מ"מ: צמספר שנים כו' יוכר לך. לחוד שלא יוכור פחות מ'ב' שנים: ומניין אף לוקח שאינו מוחר לגלול פחית מ'ב' שנים ח"ל שנים תקנע מואת עמיתך: אחר הייובל סמוך לייובל. מופלג מניין [פי' דהיינו אס לא גאל צב' שנים שיגאל אח"כ או שאס הסדים שנס או שחיס אחר הייובל שמוחר לגלול] ח"ל לפי רוב השנים [פי' דחמטע פעמים שסווא רצ פעמים שסווא חטט] צמספר שני תצוהת. לרבות שאס מחכר חילוט שאין גללין פחות מ'ב' שנים (אינו צח"כ רק צעירדין י"ד ע"ב) ולענין חזרס לצעליס צייובל. מחכר חילוט אין מחרין לצעליס צייובל שנג' וצב לאחחזו ולא חילוט. מחכר חרמין חורדין לצעליס צייובל שסיא נמי אחחז: שני תצוהת. לא שנת שדפין לא שנת ירקון ולא שביעות עולה לו מן החמין. נרס או הוצירס עולה לו מן החמין: צמספר שני תצוהת יוכר לך. פעמים שאתס אוכל מחמס שלס תצוהת לשחי שנים: ועשיחס אח חקתי כו'. ליתן שמירה ועשיחס לחקים ושמירה ועשיחס למספטיס: וישצנס על החרך. ונא מחחרים ולא גוליס. לצטח. ולא מופיחדיס: יתנאס סארך פריס. עיין רש"י ז"ל: ואכלחס לשבע. סוהא אוכל קמטא ומחברך צמעיו. ר"א ואכלחס לשבע שלא יכא דצר חסר מחולט

מסולחנתו שלא יסא עולם: לבטח עולם. ולא צח"ל: וכי תאמרו. עתידים אחס לומר מה נאכל בשנה השביעית: כן לא חרע ולא נחסף. אם אין זורעים מה אוספין אר"ע מוכאן סמכו חכמים על הספמים שיהיו אסורין בשביעית וסח"א. אין ספמין: אסורים בשביעית מודרי חורס אלא מודרי סופרים ח"כ למס נאמר כן לא חרע כו' אמרת לנו לא חזרעו ומה שאלו אוספים ומכספים אמרת לנו בערובו ומה אלו אוכלים מהביער ואיך: ויטחי ארצ ברכתו לכס בשנה הששית. ח"ל אלא בששית. צה' צד' צב' צב' חמין ח"ל בשס. ועסח ארצ הכצואה לשלם השסים. לשטית ולשביעית ולמואלו שביעית [פי' חצי שנה הששית וחצי שנה של מואלי שביעית ושביעית ענאון] ד"א לשלם השסים לשביעית וליובל ולמואלו יובל [פי' חצי שנה של מואלי יובל והחצי שנה של ששית נחשב לשנה ח' ושביעית יובל הרי שלש]: ד"א (ר"ה י"ג ע"ב) אל תקרי לשלם אלא לשלם: חרעסח ארצ השמינית. זו שמינית שלאחר שמיטה. כשה"א השנה זו חשינית שלאחר היובל שלאחר השמיטה [כשהוא אומר כו' ארצ השנה השמינית היינו חשינית שלאחר היובל שלאחר השמיטה פי' צא לרבות דאף בשנת היובל שאינו זורע אלא בחשינית יהיה לכס די הכצואה] ואכלסח מן הכצוא' יסן. לא סלמטון (עיין צב"צ ר"א ע"ב) [פי' חיקף כשקולרין אורו לא חטטרך לאכול אלא עד זמן האסוף דהיינו חג הסוכות של חשינית] עד החשינית. זו חשינית שלאחר השמינית שלאחר השמיטה כשהוא אומר השנה זו עשירית שאחר החשינית שלאחר היובל שאחר השמיטה: עד צוא הצואה [פי' סיהל לכס ברכה כ"כ סחאלכו מפירות של ששית עד צוא פירות של שנה החשינית לאור דהיינו זמן האסוף של שנה ט' שהוא חג הסוכות לשנה העשירית כמו בשאר שנים שהיו לכס יסן כ"כ עד סחלטרכו להוציא אורו מפני חסד דהיינו שהיו הגרות מלאות חסד וסאלירות מלאות יסן ואחס מוילאים ארצ היסן מפני חסד כדכתיב ויסן מפני חסד חוילאו כן גבי שביעית חלטרכו להוציא היסן כשיצא חסד של חשינית דהיינו חג הסוכות של עשירית אז חוילאו היסן של ששית ותאכלו עד צוא הצואה של חשינית' לאור אז תפסוק מלאכול היסן ולפי זס תאכלו ממוט שנה ששית ושביעית ושמינית וחשינית של אחר היובל תאכלו יסן. זו עשירית שאחר היובל שלאחר השמיטה: וסארך לא תמכר ללמחת. עיין רש"י ז"ל: כי לי הארץ. עיין רש"י ז"ל: כי גרים וחסדים אחס. אל חעשו ענמכם עיקר וכן דוד ע"ה אומר כי גר אנכי עורך חושב ככל אצותי. אחס עמדי. דיו לעבד להיות כרצו כסחביו שלי הרי היא שלכם (פי' כסחעשו מחטיו וספרסו שנה ח' בשביעית אז היא שלכם): ובכל גאלה תחתו [פי' חצי לא הוי כתיב ארץ אחסחכם יכול בשבדי' ובסטרות ובחטלטלי' ח"ל ארץ אחסחכם] ח"כ לומר נאמר ובכל גאלה תחתו לרבות בחים ועבד עברי. לקובעו חובס חמין (קידושין כ"א ע"ב) שיכול וגאל ארצ מומכר רשות ח"ל ובכל כו': כי ימוך אחיד וכי' עיין רש"י ז"ל ארצב"ע ומה אם לבצור אין ארס רשאי להחרים ארצ כל נכסיו על אחת כמה וכמה שהי' ארס חס על נכסיו: ובא גאלו הקרב. מלמד שבקרב קרוב קרס: וגאל. רח"א חובס (קידושין כ"א ע"א): ארצ מומכר אחיו. לרבו' ארצ הטון מחסב: ואיס כי לא יהיה לו גאל. עיין רש"י ז"ל: וססגה ידו. יד ענמו של ילס ויגאל: ומאל. של ימכר ברמוק ויגאל בקרב ברע ויגאל ביפס (פי' דומאל מחסע של הוי מואחמיל אלא אכל עכסיו מאל ולמכר ברמוק ולגאל בקרב הוי יכול ג"כ מואחמו') ולא ילס ויגאל: כדי גאלתו. ולא יגאל מאלס: ומסב ארצ סני מומכר. שנים הוי מחסב ואינו מחסב חדשים (דהיינו אם לקח ט' שנים ומחלס לפני יובל אין אנו מחסבים אלא ט' שנים בלבד ולטובת כלוקח הוי דהיינו שאס רנא ליגאל נרדך לסוסף לו על כל שנה כאלו מוכר לו בסך זס על ט' שנים) ומיין שאס רנא לעשות חדשים שנה יעסב (דהיינו אם רילס לגאוי בד' שנים ומחלס שמחשב לו החדשים שנשחירו ויטון לו לפי ערך שנה) ח"ל וססב ארצ העדף (ולא כתיב חסס שנה כלל ומחסע כל העדף): לאיס אשר מוכר לו. מיין שאס מוכרס לראשין במנה ומכר. הראשון לשני במחלס שמיט מחסב אלא עס הראשון ח"ל אשר מוכר לו. מיין שאס מוכרס לראשון במחלס ומכר הראשון לשני במנה מיין שמיט מחסב אלא עס האחרון ח"ל לאיס. לאיס אשר בחוכס ר' דוסחאי בן יסודס אומר מוכרס לו במנה וססבימס

אדרת יקרא אליהו

והשכינה וברי היא יפה מחתים חנין שאינו מחשב אלא מנה ח"ל אח העדף העדף שנידו [פי' מה שלקח בשכינה ולא מה ששם עכשיו] (ערכי ל' ע"א) מורה לו במחשבים והכספים ועומד על מה חנין שאינו מחשב אלא מנה ח"ל והשיב העדף. העדף הנשאר בקרקע [פי' מחשבים מדייק מלח העדף דמשמע העדף הידוע דהיינו מזה שלקח והשתא מדייק מהעדף בלא חזי' את דמשמע העדף שהיא שם מהיום עד הויכח]. יכול אף מוכר ראשון יגאל משה ח"ל ושם לאחורו בבטל אחזה הכחז מוכר ולא במוכר למוכר: ואם לא מנאס ידו. מה ח"ל אם אינו ענין לבטל שם חנהו ענין לגואל שלא יגאל אלא כסדר הזה אם לא מנאס ידו שלא ימוכר ברחוק יגאל בקרוב ברע יגאל ביפה. ידו. ידי עמלו שלא ילוה ויגאל. די השיב לו. ואינו גואל לחנאין: והיה מוכרו ביד הקנה אחי. ולא בהקדש [פי' קאי אחי דלמחר לעיל שאם לא יהיה לו אחוה התנאים והיה מוכרו וכו' ומדקאמר ביד הקנה אחי משמע דוקא ביד הקנה אחי ולא בהקדש כדמפרש טעמא משום דבהקדש א"ל אחוה התנאים אלא מוכר ברחוק וגואל בקרוב ברע וגואל ביפה ולוה וגואל וגואל לחנאין] מחר רבי שמעון מה טעם לפי שבהדיא אם הביע יוצל ולא נגאלה מחרת היא. ובהקדש אם הביע יוצל ולא נגאלה חלוטה היא: עד שנת הויכח. שלא יכנס בה כלום ר"ל שותק וכספים משמיטים כ"א. יוצל מוציא בחתלתו [פי' בחתלת הסנה כדלמחרין שלא יכנס בה כלום] והשביעית משמטת בסופה: ויאל ביבל. אף מן הגואל (בה"כ שלו הגי' אף מן ההקדש אבל בלמחר מן ההקדש אינו יוצא לבטלים רק לכהנים אבל לדברי הגאון מן הגואל יוצא לבטלים ומדייק לשון הפסוק ושם לאחורו כנל"ד ובוודאי הדין דין אחת שיואלה ציובל מיד הגואל לבטלים) ושם לאחורו. לרבות אף האשה (פי' אף קרקעות האשה חוזרות ציובל: ואיש כי ימוכר בית מושב עיר חומה. שהוקפה ולבסוף יסבה ולא שיסבה ולבסוף הוקפה (ערכי ל"ג ע"ב) יכול אפי' הקיפוס ישראל. נאמר כאן חומה ונאמר להלן גבי ערי סיחון ועוג חומה גבסה דלחיס כו' מה להלן נכרים אף כאן נכרים יכול אף אם הקיפוס נאכל ויהבא נאמר כאן חומה ונאמר להלן חומה מה להלן חוקפת חומה חיותה יהושע ב"נ אף כו' ולא שהקיפוס נאכל ויהבא: והיתה גאלתו מיד: עד חס שנת מוכרו: ולא שנת חנין עולם: ימים חס' גאלתו. ר"ל אומר אני ימים אין פחות חשני ימים [פי' דשני ימים הראשונים אינו רשאי לגאול] ומכמו מחרין (ערכי ל"א ע"א) ח"כ מה ח"ל ימים מעת לעת (שם ע"ב) לפי שנאמר עד חס שנת מוכרו יכול עד תחלת יום אחרון ח"ל ימים מעת לעת. גאלתו גאלתו. לרבות יורש של מוכר ושל לוקח: ואם לא יגאל עד תחלת לו שנה תמימה. לו מה ח"ל שאם מוכר לראשון והראשון לשני לא הייתי יודע אם שנה לראשון או שנה לשני כשהוא אומר עד תחלת לו שנה תמימה היו אומר שנה לראשון ולא שנה לאחרון. תמימה. שם"ס ימים כמנין ימות החמה ד"ר ומכ"א שנה תמימה לרבות עיבורה (אינו בח"כ רק בערכי ל"א ע"א). וקם הבית. אין לו אלא בית חנין לרבות בחי בדים בורות שיחין ומערות והמרחלא' והשוכות והמגדלות ח"ל אשר בעיר יכול שאני מרבה אף את השדות ח"ל בית מה בית מיוחד בית דירה ילאו שדות שאין בית דירה דברי ר"י רמ"א וקם הבית אין לו אלא בית חנין לרבות בחי בדים בורות שיחין והשדות וכו' ח"ל אשר בעיר (ומפורש הוא בערכי ל"ג ע"א) שם"ס דהאי שדות שאינה ראיה אריעה אבל אם ראיה אריעה חלי ממעטין חבית אף לר"ת אשר לא חמה. פרט לבית הבנוי בחומה דר"י רש"א כותל הסתיון כו' ר"א בר' יוסי אומר אשר לא חומה אעפ"י שאין לו עכשיו עיין רש"י ז"ל: ללחיתת. לחלוטין. ללחיתת. לרבות את הטון מחס: לקנה אחי. יכול לו לבדו ח"ל לדרתיו אי לדרתיו יכול לדרתיו ולא לו ח"ל לקנה אחי לכן נריך שיהיו ואם לאו לא שמענו. ללחיתת לקנה אחי כו' לא יאל ביבל. ילא הקדש שאין לו דירות [פי' ולכן אינה ללחיתת אלא אם ירצה לגאול יגאל] לא יאל ביבל (ערכי ל"א ע"ב) אפי' חדר שנתו. ביבל. שאין בחי ערי חומה נובא אלא בזמן שהיובל נובא (שם כ"ט ע"א): ובתי הסתרים אשר אין להם חמה. ממשמע שנאמר ובתי הסתרים אינו יודע שאין להם חומה ומה ח"ל אשר אין להם חמה אלא אעפ"י שיש להם כאלו אין להם [ופירש הפסוק קד

אדרת ויקרא אליהו

הוא או בתי החברים או אשר אין להם חומה] וכמה הם בתי החברים [פי' שלא חסו לכו חומה] בתי ב' החברים ב' שני חצירות של שני בתים אז לא חסו להם חומה היו שלם של שני שני בתים הכי אלו כבתי ערי חומה: אשר אין להם חומה (מגילה ה' ע"ב ערכין י"ב ע"ב) פרט לשור חיגר. סביב. פרט לנצריא שימה חומה: על שדה הארץ יתשכ. הכי כן כשדה הארץ עיין רש"י ז"ל מה שדה הארץ יונאח ביוכל ובגרעון אף זה כן אי מה שדה הארץ איט מותר לגאול פחות מחשי שנים יכול אף זה כן ח"ל גאלה חסיה לו מיד: וביביל ינא. אף בתוך שנה שנים היינו אם הקדים וגאל אחר וכו' (ערכין י"ג ע"א) וערי הליים כו' מה ח"ל לפי שנאמר גאלה עולם חסיה כו' יכול בעבדים ובמטלטלים ח"ל וערי הליים בתי ערי אחוזים גאלה עולם כו': גאלה עולם כו' מה ח"ל [פי' מהי תיתי ימאח שלא יכול לגאול לעולם] לפי שנאמר' במספר שנים תקנה מלח עמיתך היינו שלא יגאלו פחות מנ' שנים יכול אף בליים כן ח"ל גאלה עולם חסיה לליים מיד. ולפי שנא' ואם לא יגאל עד מלאת לו שנה חמימה (רבינו שמואל רשאי לגאול אחר שנה) יכול אף בליים כן ח"ל גאלה עולם חסיה לליים. ולפי שנא' ואם לא יגאל את השד' ואם מוכר את השדה לאיש אחר [דאז הדין שאינו יונא ביוכל אלא להכני'] כדכתי' ויהי השד' בנאחו קדש לה' כו' יכול אף זה כן ח"ל גאלה עולם חסיה לליים: ואשר יגאל מן הליים. מח"ל [פי' מהי תיתי ימאח דלא] שיכול אין לי אלא לי מישראל יגאל כסדר הזה שברי הורע כח ישראל בשלו. אבל לוי מלוי לא ח"ל ואשר יגאל מן הליים אף לוי מלוי בואל: מן הליים. ולא כל הליים פרט לבן לוי נחין ולבן לוי ממוזר: ויאל ממוזר. יכול בעבדים ובמטלטלים ח"ל בית ועיר ואחמה וכו' מה ח"ל ממוזר ממוזר יונא ביוכל ואין הקדשו יונא ביוכל אלא בפדיון [פי' הא דאמריק דבליים אף אם מוכר הגזבר ללוי חחרת ללוי ביוכל היינו דוקא כשמוכר אבל כל זמן שלא מוכר אינו יונא ביוכל אלא בפדיון] בתי ערי הליים הוא אחוזים. מניין אחה אומר ישראל שיש את אבי אמו לוי יכול יגאל כסדר הזה ח"ל ואשר יגאל מן הליים. אי אשר יגאל מן הליים יכול לוי שיש את אבי אמו ישראל יגאל כסדר הזה ח"ל כי בתי ערי הליים עד שיהא לוי ובערי הליים ד"ר ומכ"א אין דברים אחרים אלא בערי הליים. הוא אחוזים. להגיד מה גרם: ושדה מוגרש עריהם לא ימוכר. ר"א אומר מניין שאין עושין שדה מוגרש ולא מוגרש שדה לא עיר מוגרש ולא מוגרש עיר ח"ל ושדה מוגרש עריהם לא ימוכר מאי לא ימוכר לא ימאח: לא ימוכר. מוכר גזבר יונא ביוכל במנס. כי אחוז עולם הוא להם. להגיד מה גרם: והחזקה ב'. אפי' ד' וס' פעמים. יכול אפי' מפסידו לתרבות רעה [פי' אם יהיה לו מעות יונא הוא לתרבות רעה כ"א שחייב ליתן לו] ח"ל עמך בעושה מעש' עמך כו': גר. זה גר דק. חושב. זה גר אוכל וביולות: אל תקח מחתו. ממוזר אי אחה לוקח אבל אחה נעשה לו ערב גר הגוי. מחתו. מישראל [אינו בת"כ רק ב"מ ע"א ע"א] אבל אחה לוקח מוגר חושב: נשך וחריצית. אחיה נשך המלוה סלע ב' דינרין סחחים חטיים בשלם אסור ומפי שהוא נשך אחיה חריצית המוצר בפירות כיצד לקח ממוזר חטיים בדינר זהב הכור וכן השער. עמדו חטיים בשלמים דינרים אומר לו תן לי חטיים שאני מוכרם ולוקח אני בזה יין ח"ל הכי חטך נחויים עלי בשלמים דינרים וס' לך חטאי בזה יין ויין אין לו. הא אם יש לו חייב ליתן לו: ויראת מחלהיך. עיין רש"י ז"ל: ומי אחיך עמך. לרדק להחזיר לו הריצית כדי שמי' עמך מכלן לריצית קלנה שיואלה בדיונים [ב"מ ס"א ע"ב]. ומי אחיך עמך. חייך קודמין לחייך (שם ס"ב ע"א) דרש כן פטירה שנים שסוי הולכין במדבר ואין ביד א' אלא קיתון של מים אם שותבו אחד מוגיע לשוב ואם שותבו שנים שניהם ימותו דרש בן פטירה ישו שיהם וימותו שנא' ומי אחיך עמך ח"ל ר"ע ומי אחיך עמך חייך קודמין לחיי הציור: את כספך: כספך ולא של אחרים: אכלך. ולא של אחרים או כספך ולא כסף מעשר אכלך ולא אוכל בהמה ח"ל נשך כסף לרבות כסף מעשר נשך אוכל לרבות אוכל בהמה: ובמריצית לא תחן כו'. [ב"מ ע"א ע"ב] מכלן אומר המלכה עובר ב' לית. לא חס' כו'. לא חשימון כו'. אל תקח כו'. לא תחן כו'. ולפי עור כו'. לזה

אדרת ויקרא אליהו

עובר מחסום ג' ל"ח לא חשך לא חשך ולפני עור. ועדים וערוב וסופר מחסום לא תשימוח: אי
 ס'. על תנאי כך הולאחי אחכם שתקבלו את מלכות רבית שכל הכופר במלכות רבית כאלו כופר
 ב"ת: אי ס'. מכאן אמרו המקבל עליו עול רבית מקבל עליו עול מלכות שמים וכל הפורק
 מחסום עול רבית פורק מחסום עול מלכות שמים: לתת לכם את ארץ כנען להיות לכם לאלהים.
 מכאן אמרו כל היסב בדרך ישראל מקבל עליו עול מלכות שמים וכל היטול לח"ל כאלו עובד
 ע"א וכן דברו הוא אומר כי גרסונו היום והספחה בנחלם כ' לאמר לך עבד אלהים אחרים
 ובי עלם על דעתינו שדוד המלך עובד ע"א אלא שבי דורס ואומר כל היסב בא"י מקבל כ"י:
 ובי יומך אחיך ונמכר. מלמד שאין אדם רשאי למכור את עצמו אלא א"כ העמי. ומיין כשיבא
 נמכר אינו נמכר אלא לך ח"ל ונמכר לך. ומיין שאם ב"ד מוכרים אותו לא יסו מוכרים אלא
 לך שנא' כי ימכר לך: אחיך. שתסבוג בו בנאחוס. יכול. אף הוא יסבוג בעצמו בנאחוס. ח"ל
 עבד יכול אף אחת תחנכנו בו כעבד ח"ל אחיך הא כיצד אחת טעם בו בנאחוס וסוף טעם
 בעצמו בעבדות: לא תעבד בו עבד' עבד. עיין רש"י ז"ל. ד"א לא תעבד בו עבדת עבד. בו אין
 אחת עובד עבד' עבד אצל אחת עובד בנן מורין עבדות עבד: כשכיר. מה שכיר ביומו נתן
 שכרו אף זה כן: כחושב. מה חושב בטוב לו לא חונוו אף זה כן: יסב עמך. (כ"ס נפח ולא
 מן כי טוב לו עמך שסוף רק סיפור דברים ועיין בחוספות קדושין ט"ו ע"א ובערכין למ"ד ע"ב)
 עמך במאכל עמך במשחה עמך בכסותו שלל חסא אחת אוכל פת נקיס וסוף אוכל פת קינר
 אחת שוחה יין יסו וסוף חדש אחת שוכב על מוכין וסוף על חנן: עוד שנת סיבול. שלא יכנס
 בשנת סיבול מחלומה: יעבד עמך. שלא תחמסור לו אומותיו ולאחר [פי' שאם היה באדון בלן
 לרבים ספר ורבי' לא תחמסור אומותך לו מחסום דיוכל למור לך מכתיו ולא לאחרים]. ר' יוסי
 אומר' אם היה אומותו לפנים מוכן מותר אצל רבו לא ילמדו בנחל'. אצל אמרו חכמי' מספר
 לו את שגורו ומכנס לו את כסותו ואופס לו את עיסתו. וינא מעמך. שלא תחיה אחת בכרך
 וסוף בכפר או לסיפק: הוא ובניו עמו מכאן שרבו חייב במוחו' בניו עיין רש"י ז"ל ומיין לחומות
 אשמו ח"ל הוא ובניו עמו (עיין בק"א) יכול אף נשא אשה שלא חמד' רבו ח"ל הוא מה הוא
 חמד' רבו אף אשמו ובניו חמד' רבו: וסב אל משפחתו. אר"א ב"י בני הוא חמד' אי בנרע
 סרי אמו' אי בנחוב' עצמו סרי אמו' הא אינו חמד' אלא במכרוהו ב"ד שנה או שנתי' לפי
 סיבול סיבול סיבול חומיו [פי' הא דחמיק לאוקמי הכא במכרוהו ב"ד ביינו משי' דבכללו כתיב
 אים משמ' שאינו נסב אלא באים והכא כתיב סתם משמ' שסב אף בנאש' אע"ג דמכירת
 ב"ד לא שייך בנאש' מ"מ מכירת אחר' שייך בנאש' דהיינו שמכר' אביה בקטנות' אצל נרע ומכר
 עצמו לא שייך בנאש' כלל] וסב אל משפחתו ואל אחות אבתי' יסב. ואינו סב לאות' שררס עיין
 רש"י ז"ל: יסב. לרבות את הרוגה: כי עבדי הס. שטרי קוד' (ב"מ יו"ד ע"א) מכאן שפועל
 מחר בחי' היום אשר הולאחי אתם מארץ מזרי'. על תנאי כך שלא ימכרו מוכר' עבד: לא
 ימכרו מוכר' עבד. שלא יעמידו בסמט' ולא יעמידו על אבן הלקם: לא תרדס בו בפרך.
 עיין רש"י ז"ל בו בפרך (הוא מלמד חת"כ דלעיל על פסוק לא תעבד בו עבדת עבד וע"ס וי"ס
 לקמן בזה"ש סוף הפרשה) אצל בנן מורין מותר: ועבדך ואמתך. מה ח"ל שלא תאמר הואיל
 ואסרה תורה את כל אלה בני אשתחשם תלמוד לומר ועבדך ואמתך: אשר יסו לך. מה
 תלמוד לומר מכאן אחת אומר ישראל שבא על שפחתו וילד מחסום בן שמונת אחת
 לשעבדו כעבד: מלאת הדינים אשר סביבתיכם מחסום חקני. ולא מן הכנענים שבארץ:
 מחסום חקני עבד ואחוס. הקים עבד לאחוס מה אחת אין לה קדושין אף עבד אין לו קדושין:
 וגם כו' עיין רש"י ז"ל: מבני הכנעני' כו'. אין לי אלא שמיסס ובנותיהם מן עמלן ומיין ח"ל
 מחסום חקני. ומיין אחת אומר א' מכל משפחות האדמה שבא על א' מן הכנעניות וילד מחסום
 בן מותר אחת לקטנו לעבד ח"ל ומחשפתם אשר עמכם [פי' דמחשפת' היינו משפחות אשר
 סביבתיכם. אשר עמכם. ביינו אשר יסו עמך' דמסמח' הולך אלא הנקבס והנקבס היא עמך'

אדרת ויקרא אליהו נה

מחס חקטן אשר הולידו בצרנבס. מה ח"ל ללמד לא' מן הכנענים שבא על א' מן האומות וילדה חמנו בן אסור אחס לקטחו לעבד שנאח' אשר הולידו בצרנבס [פי' דהולידו קאי אסור והוא בצרנבס אבל הלידה לא היה בצרנבס כי הנקב' היא מחסר שבצותיכם אפי' אסור לקט' מהס] מחס חקטן. אחס קוים מן האומות (איו בת"כ רק בגיטין ל"ח ע"א) ולא הס קוים מחס ולא הס קוים זה מה: והיו לס לאחזה. הרי הס כאחזה מה אחזה נקמ' בכסף בשט' ובחזקה אף עבד' נקיס בכסף ובשטר ובחזקה: והתנחלחס אחס לבניכס. ולא בנוחיס לבניכס מלמד שאין אדם מוריש זכות בתו לבנו (איו בת"כ רק בקידושין ט"ז ע"א) לפי שנא' ואם אחרת הרי היא כאחרת בשטר יכול אף בחזקה ח"ל אחס: אחריכס. מה ח"ל לרבות לכל המומחזק אחריו שהוא בנו [פי' דסמכין אחזקה והוא יורשו] לפי שנא' והתנחלחס אחס לבניכס אחריכס לרשח אחס [פי' דחשטע אפי' איו ידוע שהוא בניכס אלא מחס אחריכס דהיינו שמוחזק שהוא בנו אפי' והתנחלח' והתנחלח' לרשח אחסה. מה אחזה אין לה אונאה אף עבד' אין להם אונאה: לעלם בהם חטבדו. לעבדה נתחיו ולא לזושה (נד' מ"ז ע"א) לעולם בהם חטבדו. אין לך בהם אלא עבדה בלבד (איו בת"כ רק בב"מ ע"ג ע"ב) ובאחיכס. שאם אין טובג כשורה אחס טובג לעבד בו כעבד: איס באחיו. א"ל אלא איס אשה מניין ח"ל באחיו מ"ח. ד"א לכביא החלך במשרתיו: בו בפרך. אבל אחס רודה בב"ח בפרך: וכי חשיב (קידושין כ' ע"א) סוכה מ' ע"ב ערכין ל' ע"ב) בא וראה כמה קשה אבק שביעית בחמלה וכי חמכרו מומכר לסוף וכי חשיב יד גר כו': עומך ומך אחיך עמו עיין רש"י ז"ל: גר. זה גר דק. חושב. זה גר אוכל זבולות: אחרי נמכר. מה ח"ל שיכול בא ואחר הרי איני נמכר יכול היחק לו ח"ל אחרי נמכר הא אין אחס חקק לו אלא משימכר יכול ידחס אבן אחר הנופל (קידושין כ' ע"ב) ח"ל אחרי נמכר גאלה חסיה לו מיד אל חנימחו שיטמט. מניין שחמיו מחביו קודם לחמיו מחמיו ח"ל אחד מחמיו: או דדו. זה אחי אביו: בן דדו. זה בן אחי אביו: או משאר בשרו מחספסחו. מלמד שקרוב קרוב קודם (פי' מדכתיב בסדר הזה מתחלה אחד מחמיו ואח"כ אחי אביו) או השגס ידו. יד ענול: וגאל. ביד כל אדם. (קידושין סס) ד"א וגאל כל ולא חמיו. ומה ח"ל יגאלו ג' פעמים לרבות כל בגלות שיהיו כסדר הזה: מנין שגול גוי אסור ח"ל גאלה חסיה לו. יכול יבוא עליו בעקופין ח"ל ומשב עם קסוה שמדקדק עמו. (ב"ק ק"ג ע"ב) עם קסוה ולא עם היורשין שלו מחלן אחרי העיבד את הכרי איני עובד לא את הבן ולא את הבת (קידושין י"ח ע"ב) ומכאן שגוי יורש את אחי מדברי חורס: משנת המכרו לו עד שנת היבל. ואיו יולא בשש: והיה כסף מומכרו. (איו בת"כ רק בקידושין ח' ע"א) בכסף הוא גאל ואין גאל לא בחצוהס ולא בכלים בפחות מחס פרוטה. או יכול דוקא בכסף ח"ל ישיב אפי' שום כסף: מכסף חקטחו (איו בת"כ רק בקידושין י"ד ע"ב) מלמד שנקיס בכסף. הנמכר לישראל מניין ח"ל וספדה ומקס עברי לעבריה. מניין אחס אומר: נמכר לו בזונה וסבצית וסרי הוא יפס מחמיו מניין שאיו מחשב אלא בזונה ח"ל אם עוד רבות כו' מכסף חקטחו. ומנין שאם נמכר במחמיו ועמד בזונה שאין מחשב אלא מנה ח"ל ואם מעט נשאר בשנים עד שנת היבל ומשב לו כפי שמו ישיב את גאלתו: [פי' דדריש הכי אם עוד רבות בשנים דהיינו שנתרבה ועשה מחמיו. לפיכך ישיב גאלתו מכסף חקטחו פי' א"ל למשב אלא מכסף חקטחו ופסוק השני אם נחמעט בשנים שאיו שום עכסיו אלא מנה כפי שמו ישיב את גאלתו פי' א"ל לחזור אלא לפי השנים שהוא שום עכסיו ולא כפי מה שנתן חמלו דייק זה מדכתיב גבי רבות מכסף חקטחו ובני מעט כפי שניו אלמא דאיידי ציוקרא חולא]. א"ל אלא נמכר לנכרי ידו על העליון נמכר לישראל מניין ח"ל שכיר שכיר לג"ס מה שכיר האומר לעבד"ס כססוה גאל ידו על העליון נמכר לישראל ששירות של שנה זו בשנה שנים מלמד ששכירות אינה משחלחת אלא בסוף (איו בת"כ רק בב"מ ס"ה ע"א) יהיה עמו. מה שהוא אוכל הוא אוכל מה שהוא שוחס הוא שוחס: לא ירדע בפרך. יכול יכנס לביתו לידע מה הוא עשה ח"ל לעניך אין

אדרת ויקרא אליהו

אין אחת מטוה אלא מה שלענין: ואם לא יגאל באלה. ריה"ג אומר באלה לשמור בשאר כל אדם לשעבוד. ר"ע אומר באלה לשעבוד ובשאר כל אדם לשמור (אין בת"כ רק בקידושין ט"ו ע"ב) וכת"א הכל לשמור ומה ת"ל באלה באלה הוא גאל ואין גאל בשש: ויאל בשנת היצל. רש"א מניין שגול בעכו"ם גול ת"ל אחרי נמכר גאלה חה"י לו יכול ימכנו ויאל [פי' בע"כ דהוי גול ת"ל גאלה חה"י לו יכול יגלו עליו פי' יטעה אותן] ת"ל ומשכ עס קנהו ידקדק עמו. או אינו מדבר אלא בעכו"ם שאינו תחת ידך [אז אסור להטעות אותן] וכי מה אחת יכול לעשות לו כש"א ויאל בשנת היצל הוא ובניו עמו הא בעכו"ם שחתת ידך הכתוב מדבר אם כך דברס חורס בעכו"ם שחתת ידך עכ"ל בעכו"ם שאינו תחת ידך א"כ המחיר חורס על גזלו של עכו"ם ק"ו על גזלו של ישראל: כי לי בני ישראל עבדי עבדי הם אשר הוצאתי אותם מארץ מצרים. על חנאי שלא תשעבדו בהם: לא תעשו לכם אילים. זה אחד מן עשרה שמות של ע"ז המגויס שנחנה בהם עכו"ם לשם מעשים. חרס. שקץ. חועבה. פסל. מסכה. אילים. חרפים. חמונים. גלולים. ענבים: ופסל ומצבה. מה פסל אם עשית פסליו אף מצבה אם הקימות פסליו. ומה מצבה בכל חקיו אף פסל בכל חקיו: לא חקיו. אלו המרקולים ש"ג דכרכים [פי' אם זורק אבן למרקולים חייב שחיס א' משום עובד וא' משום כל חקיו] רש"ג אומר אלו החמונים שבראשי הגנות: ואבן משכית לא תחתו באלהם להשתחות עליה. באלהם אי אחס משתחמם על האבנים אצל אחס משתחמם על אבנים שנמקדש: את שבתתי תשמרו ומקדשי תיראו אי ה'. כנגד הנמכר לעכו"ם הכתוב מדבר שלא יאמר הואיל ורבי ע"א ומחלל שבת אף אני כו' עיין רש"י ז"ל:

ב ח ק ת י

אם נחקתי תלכו. מלמד שהמקום צ"ה מחלוא שיהיו ישראל עומלים בחורה וכת"א לו עמו שומע לי ישראל דרכי יוכלו. לוא הקשבת למחתי ויהי כהר שלומך ולדקדך כגלי הים (ישעי' ת"ח י"ח) וכת"א מי יתן והיה לבצם זה להם כל הימים מלמד שהמקום מחלוא שיהיו עומלים בחורה. [פי' משום דנחקתי איירי לענין חורה דמפרש בסמוך]: ואת מחתי תשמרו. עיין רש"י ז"ל שהלמד שלא לעשות טוה לו שלא נברא: ונחתי גשמיכם. ולא גשמי כל הארצות הא מה אני מקיים ונצרכו כך כל משפחות האדמה שיהיו כל הארצות צאים ולוקחים מהם ומעשירים אחסם בכספים כענין שנאמר פ' חקץ וילקט יוסף אח כל הכסף הנמלא בארץ חגרים ובארץ כנען בשבר אשר' הם שוברים וכן הוא אומר פ' הברכה וכימין דבאך שיה' כל הארץ דובאות כסף ומצואים לארץ ישראל. ונחם בארץ יבולה. לא כדרך שהיה עושה עכשיו אלא כדרך שעשה בימי אדם הראשון וכת"א חדשא בארץ דשא שבו ביום עשהה ישראים ומיין שהארץ עמיד' להיות מרעה ועושה פירות בני יומן ת"ל זכר עשה לפלאחיו: ועץ הסדס יתן פריו. לא כדרך שהיה עושה עכשיו אלא כדרך שעשהה בימי אדם הראשון שנא' זכר עשה לפלאחיו ומיין שעמיד להיות העץ נאכל ת"ל ועץ הסדס יתן פריו ואומר עץ פרי ומיין שאף אילני סרק עמידים להיות עושים פירות שנא' ועץ הסדס יתן פריו: והסג לכס דים את צנר. עיין רש"י ז"ל [והייק מלל כחיו והסג לכס צנר את דים דהיינו שיגדל כ"כ בחסירות עד שיגיע הצנר לדיש אצל משמע מדכחיו והסג לכס דים את צנר משמע שהצנר יביא יסוד צומט אצל יסוד ר"כ זרע רב שחיו עסוקים בו עד זמן הצנר וכן כולם דייק כפי] וצנר ישיג את

אדרת יקרא אליהו

אח זרע. שחיו עסוקים בצניז עד שחגיע עת הזרע: ואכלתם לחמ' לשבע. עיין רש"י ז"ל וכן הוא אומר וברך את לחמך ואת מיםיך: וישבתם לבטח בצרבתם. בצרבתם אחס וישבים לבטח ואי אחס וישבים לבטח מזה לו: ונחתי שלום. עיין רש"י ז"ל: ושבתם ואין מחמור אין יראים מכל צרי: והשבתו מיה רעה. ר"י אוח' מעבירין מן העולם וכן הוא אומר מחמור שיר ליום השבת למשבת מתיקין מן העולם רבי שמעון אומר משבתין שלא ייקו [פי' המתיקין יהיו בעולם אבל לא ייקו כלל] אר"ש אימתי הוא שבתו של מקום יותר בזמן שאין מתיקין בעולם או בזמן שיש מתיקין הוא אומר בזמן שיש מתיקין ואין מתיקין וכה"ל וגר זאב עם כבש ומר עם גדי ירבה וכו' ועבר קטן נוהג בם וכו' ועל מאורח לפעמי גמול יד הדס מלמד שחיות ישראל עתיד להשיט ידו לחך בלגל עיניו של לפעמי ומזיג מרס מפיו ואומר היא הסודגת את הבריות (פי' דריש מלשון הדס שמשמע לי' דמראה באלבטו חכו לשון הדס: ופיתוי אליכס. משלו משל לה"ד למך ששכר פועלי' הרבה וסיה שם פועל א' ועשה עמו מלחא' ימים הרבה לימים נכנסו הפועלים ליטול שכרם ונכנס אחרו הפועל עמכם א"ל החלך לאחור הפועל בני אפנה לך לאחר זמן. המרובים הללו שטשו עמי מלחכה מועטת ואי נתן להם שכר מועט נתן אני להם מיד אבל אחס השבון רב אני עתיד לחשוב עמך. כך היו ישראל מביקשים בעה"ז שחרם חלפני המקום ואומות העולם מביקשים ג"כ שחרם חלפני המקום א"ל הקב"ה לישראל בני אפנה לכם. אומות העולם הללו שטשו עמי מלחכה מועטת ואי נתן להם שכר מועט אני נתן להם מיד אבל אחסם חשבון רב עתיד אני לחשב עמכם לכך נאמר ופיתוי אליכס בטובה: והפיתוי אחסם וכו'. עיין רש"י ז"ל: ואכלתם יסן נטון. נטון מה ח"ל ללמד שכל המחישין יפה מחביריו [פי' מנטון למד דייק נטון משמע שהוא יסן מאד] אין לי אלא יין שדרכו לכך מתיין לרבות כל המחישים ח"ל יסן נטון: ונחתי משכני כו'. עיין רש"י ז"ל: ולא חגגל נפשי אחסם. משאלי גואל אחסם טוב אין אני מואם בכס: והתהלכתי בחוככם. משלו משל לה"ד לחלך שיגל לטייל עם אריסו בפרדם וסיה אחרו אריס מנומר ענמו חלפני א"ל החלך לאחור אריס מה לך מיטמר חלפני הריני כיונא כך [פי' בכרם זה שאני נטעתי ואחס משמרו ומשקם אחרו חמדי] כך הקב"ה עתיד לטייל עם הלקדים בגן עדן וליקדים רואים אחרו ומחשבים חלפני וסדקתם ברוך הוא אומר להם לדיקדים מה לכם מדעזעמים חלפני הריני כיונא בכס (פי' בגן עדן שלי שאני נטעתי ואחס משמרים את פירותיו ומשקים אחרו מכה מזה ומעשים טובים שעישים) יכול לא יסיה מוראו עליכם ח"ל וסיהתי לכם לאליהם ואחס כו': אני ה' אליהם. עיין רש"י ז"ל: מהית להם עבדים. מה ח"ל לפי שנאמר ויפדך מביט עבדים יכול שהיו עבדים לעבדים ח"ל מהית להם עבדים. עבדים היו למלכים ולא עבדים לעבדים: ואשבר מוטת עולכם. משלו משל לה"ד לבעה"ב שהיה לו פרס מירשח והשאלה לאחר לסיית מורס בם וסיה לאחורו האים עשרה בניס זה בא ומרס וישב לו חס בא ומרס וישב לו עד שחגיעה הפרס זרבה לה ונכנסו כל הפרות ואחיה הפרס לא נכנסה לא הספיק לקבל פיוס מאחורו האים אלא בא מיד ושבר את העול וקץ את הסמולוים כך ישראל בעה"ז שלטון א' בא ומשעבר וסוהך לו ושלטון אחר בא ומשעבר וסוהך לו והמענה ארוכה שנה' על גבי מרשו וירשיה האריכו למעיהם למחר כשיגיע הקץ אין אומר הקב"ה לאומות א"ה כך וכך עשייתם לבניי אלא מיד הוא בא ומשבר את העול ומקץ את הסמולוים שנה' ואשבר מוטת עולכם וכן הוא אומר קץ עבות רשעים ומה שמזהם האומות לעשרה היינו משום שסם עשרה פעמים נד ישראל שסרי סם ע' אומות וישראל ירשו ארץ סל ז' אומות א"כ לפי' נחשבים ישראל לי' אומות והם עשרה פעמים ז': ואולך אחסם קוממיות. רש"ל מאחיס אמה ר' יהודה אומר מאה אמה כאדם הראשון. אין לי אלא אנשים נשים מינין ח"ל בנתינו מויות מחוטבות חגיית סיכל וכמה היא חגיית סיכל מאה אמה. דבר אחר ואולך אחסם קוממיות. בקומה זקופ' ולא יהיו ירא' מכל צרי: ואם לא חשמו לי ולא חטשו את כל חמט' האלה. עיין רש"י ז"ל: ואם בחקתי תמאסו. עיין רש"י ז"ל

אדרת ויקרא אליהו

ז"ל: אף אני. חיי מדי' חלל באף: אני. אני אשר בניתי אני אהר' אני אשר נענתי אני אחם.
 וכן הוא אומר [ויח' ח"ט ד'] כנס אשר בניתי אני ביום ואת אשר נענתי אני טחש: אני
 אטש ואח' זאת לכם. זו קשה לכם יותר מכולם ששני גדולי יביה עליכם כבעל חוב: לכם. מידכם
 סיחה זאת שאין הרעה יולדת מלפני לעולם וכס"א מפי עליין לא חלל הרעות והטוב: והפקדתי
 עליכם כהלה. שיסיו המכות פוקדות אחכם וחו' לו. ד"א [שבת ל"ב ע"ב] אל חקרי כהלה
 אלא כהלה בשון חלה מארה בזה ומשתלחת בשערים חורשים ואחרים אוכלין אותו ואם
 טחמין מחזקין שג' וראשית עריסחכם להניח ברכה אל ביהך: את השמחת כו'. עיין רש"י
 ז"ל: ונתתי פני בכם כו'. עיין רש"י ז"ל: ואם עד אלה. ר"א אומר אין המקום מביא פורענות
 בישראל עד שבו מעיד בכם מחלה שג' ואם עד אלה ר' יוסטע אומר שלא יהיו אומרים
 ישראל כל המכות ועוד אין לי אחרת להביא עלינו ח"ל ואם עד אלה עוד יש לי אחרת מחלה וכאלה
 להביא: ויספחי ליסרה אחכם שבע על חטאיכם. אחם לפני ז' עבירות ביאו וקבלו עליכם ז'
 פורעניות: וסברתי את גאון עזכם. עיין רש"י ז"ל רע"א אלו הגבור' שבישראל כגון יואב בן
 נריה ומצביו אחרים אומרים אלו הגאים שבישראל כגון פפים בן יהודה ולולייטס ומצביו
 אלכסדר ומצביו: וחס לריק כחכם. עיין רש"י ז"ל ד"א זה הכרס [פי' משום דלריך טרחא
 יתירם וכשאינו מוגל אח"כ הרי חס לריך] ויש אומרים זה הפסחן. ויש אומרים זה הכח.
 ד"א זה המשי' את צחו וניתן לה מחון הרבה ולא הספיקו שבעת ימי המשי' ללאת עד שחמה
 מנאל קובר את צחו ומאבד את מחומו הוי אומר וחס לריך כחכם: ואם תלכו עמי קרי. עיין
 רש"י ז"ל. ד"א אחם עשיחם את דמי ערמי אף אני אטשם אחר' ערמי כהלה: והשלחתי
 בכם כו'. עיין רש"י ז"ל: וסכלו אחכם. עיין רש"י ז"ל משום חיי שאין לו בנים קרי סכל:
 והכריחם את בהמחכם. ומחין: והמעטיס אחכם. ומפטים: ונשמו דרכים. עיין רש"י ז"ל
 דרך דרכים לרבות שצילים גדולים וקטנים: ואם כהלה. אל חקרי כהלה אלא כהלה
 [שבת ל"ב ע"א] בשון שבעת שוא חיה רעה בל לעולם ובהמה כלה ובני אדם מחמטטין
 וסדרים מחמטטין שג' והשלחתי בכם מיה הסדה כו'. וכן בשבעת שוא וסקר ובחילול
 הסם ובחילול שבת שג' בשבעת שקר וחללה ובהמה שבת נאמר מחללה וכו': נקמה נקם
 בריה. אין ברית אלא חורס שג' אם לא בריתי יומם ולילה וכחצ' למט' יען וביטן
 במספתי מחסו [שבת ל"ב ע"א] בשון עיטי הדין ועיוות הדין כו' וביטול חורס מרצ ובזה רבה
 ודבר בל לעולם ובני אדם אוכלין ולא שבעין ואוכלים לחם כחשקל שג' והבאחי עליכם כו'.
 שבעה לכם מטה לחם. לרבות כל מסעד לחם: ואפיו עשר נשים לחמכם בחנור אחד. עיין
 רש"י ז"ל. ר' יוסי בן דורמסקית אומר משל ביד אדם איסר ופרוטס וכו' וישב ומשקלו [פי'
 ומשקל בדעתו איזה דבר יקנה מזה הרעב] ואומר אקח בו פת אוכל אני ולא שבע אקח בו
 תמרים [עיין ח"כ] אולי אוכל אני ושבע ואעפ"כ אוכל ולא שבע שג' ואכלתם ולא תשבעו.
 דבר אחר ואכלתם ולא תשבעו זה רעב של מהומה: ואכלתם בשר בניכם כו' [וינאל ל"ח ע"ב]
 אחר עליו על דואב בן יוסף שמת והיניח בן קטן לאמו והיתה מחדתו בטפחים ונתנה משקלו
 לשמו' וכו' ואכלתהו וכו' אם תאכלנה נשים פרים חשיבה רוק"ק אם יסגר במקדש ה' כסן
 וביא זה זכרי' בן יהוידע הכהן: תאכלי. מה ח"ל שאין לי אלא אבות אוכלים בשר בניכם
 ובמתיכם. בניס אוכלים בשר אבות מניין ח"ל תאכלי וכס"א לכן אבות יאכלו בניס בחוקך בניס
 יאכלו אבותם [יחזקאל כ' י"ד]: והשמדתי את בנימחכם. כחשמשו: מחמיכם. אלו כהנים
 והקסמים שבישראל ונתתי את פגריכם. עיין רש"י ז"ל [סנהדרין ס"ג ע"ב] אומר שפיס
 אליהו ז"ל מחור על כל חפסי רעב מאל א' חפוח ומוטל ברעב ח"ל בני מחמה ומשפחה
 אחת אחר לו מחשפחה פלונית ח"ל ובמה הייתם ח"ל ג' אלפים ח"ל וכמה נשתייר מכם ח"ל
 אני. אחר לו רעק לומר דבר א' ולחיות ח"ל אין. אחר לו אומר שמת ישראל ה' אלהיו ה'
 אחד נעק מיד ואחר כס מי לא להזכיר בשם ה' לא לחידי אבא קד. מה הים עשה טמל

יראתו ומחנה על לבו ומגפפה ומשקפה עד שכריסו נבקעה וטפל הוא ויראתו על הארץ לך נאמר ונחתי את פגריכם על פגרי גולליכם: וגעלה נפשי אהכם. זו בגולה ו"א זו סילוק שכנים: עיר ערי עריכם. לרבות הכרצין והמחנות: והשמותי את מקדשיכם. מקדש מקדשי מקדשיכם לרבות בתי כנסיות ובתי מדרשות: ולא אריה בריח ימחכם. כחשמו ועיין רש"י ז"ל: והשמותי את הארץ. עיין רש"י ז"ל: והשמותי את הארץ בגי' זו מדה קשה ששעבד שני אדם כ' עיין רש"י ז"ל ומתחמטין כ' שג' ואזרם במהרה בשערי הארץ שכלתי אבדתי את עמי ומדריכם לוא שבו (ירמיה ט"ו ז'): והריקתי כ'. עיין רש"י ז"ל: או חרש הארץ כ'. אני אחרתי לכם שחיו זורעין שם ומשחטין א' בשביל שחזרו שהארץ שלי היא ואחס לא עשיחם כן לך חגלו מומה וביא השמיט מאלה כל שמיט שביא חייבה לי שנאמר או חרש הארץ את שבתהים כל ימי השנה חשבות: והשחטרים בבם והבאתי מחר בלבבם. אינו אומר מחר בם אלא בלבבם ואחרי זה אימה ופחד דאבד רעדו ויראה (פי' זה המורד הוא בלב): קול עלה מדף. אר"י בן קרחה פעם אחת סייע יושבין בין האילנות והשבע הרוח והטיחו העלים זה בזה ועמדו ורעו ואחרת אי לו שמו ידבקו הפרטים. לאחר זמן נפיתו לאחורית וראינו שאין ברי' וישבנו במקומות ובכינו ואחרת אי לנו שעינינו נתקיים הפסוק ודף אחס קול עלה מדף: וסו מנסח מרצ. מפני אימה: ונפלו ואין רדף. מבלי כח: וכסו איש בחשיו. אינו אומר איש מפני אחיו אלא איש בחשיו בעון אחיו מלמד שכל ישראל ערביין זה בזה: ולא חיי' לכם חקות' לפני איבי'. זו טעם שכלכם ירושלים: ואבדתם בגי'. רע"א אלו עשרת השבטים שגלו לחד. אחרים אומרים ואבדתם בגי' אין אבדן אלא גילוי. יכול אבדן מומה כס"א ואכלה אהכם ארץ איביכם כרי אבדן מומה אומר כי זה אי מקיים ואבדתם בגי' אין אבדן אלא גילוי: והשחטרים בבם יתקו בעונם. אינו אומר יתקו בעונם לחד אלא יתקו בעונם ואף בעונת אבדתם אחס יתקו וסלא כבר בביטוי המקום ב"ה לישראל שאינו דן האבות ע"י בנים ולא בנים ע"י אבות שג' לא יומתו אבות כ' א"כ למה נאמר בעונת אבדתם אחס יתקו אלא בזמן שחופסין מעשה אבותיהם דור אחר דור ידוין על ידיהם עיין רש"י ז"ל: וכתדו את עונם ואת עון אבדתם. מיד שמתוודים מיד את חור ומרמס עליהם: במעלה אשר מעלו כי ואף אשר הלכו עמי בקרי. פי' הם עשו את חורתי ערלי אף אני אעשה אותם ערלי בעולם וחוה הרחמנות שאמר אני חור ומרמס עליהם וסייע חסום שכתוודו הוא מחסיר פניו מהם כדי שיעשו תשובה שלימה ויגאלו ח"ם אף אני אלק עונם בקרי. ערלי כמו שפירשתי דוק: והבאתי אתם בארץ איביכם. זו מדה טובה לישראל (פי' זה שג' או אז יכנס לבבם הערל פי' דלא הגלה אהם אלא כדי שיכעו מלפניו ולא ישליכם מעל פניו הם שפירש"י ז"ל שלא יסיו ישראל אומרים כואיל וגילוי כ' אין אני מניחם פי' שאני לא עוזבתי ולא גליתי אלא כדי להכניעם ואם אינם נכנעים אז אשלה להם נביא כ' (יחזקאל כ' ל"ב) היו לא חביה אשר אהם אומרים והיה כגוי' כחשפותם האדמה אלא מי אני נאום ה' אם לא ביד חזקה ובזרע נטויה ובחמה שפוכה אומלך עליכם על כרמכם שלא בטובתכם' מחליך אני מלכותי עליכם). או אז יכנס. ללד התשובה כן הדברים שמיד שסם מניעוים לבם לתשובה מיד הם נגאלים שג' או אז יכנס כ' ואז ירע את עונם: וחרתי את בריתי יעקב. עיין רש"י ז"ל. ולמה לא נאמר ביעקב אף מלמד שמטתי שלימה אין לי אלא אבות אמהות ומיין ת"ל את ואין אחים אלא אמהות שג' שמה קברו את אבדתם ואת שרה אשתו ולמה נאמרו באבדתם ויעקב זכירה וביחמק לא נאמר זכירה מפני שאינו נשכח לעול' שאפרו מומה על גבי המזבח ולא שייך גביה זכירה: והארץ חנוצ מהם וחרץ את שבתהים כ'. אני אחרתי שיהיו זורעין שם ומשחטין אתם בשביל שידעו שהארץ שלי והם לא עשו כן לפיכך יגלו מומה וביא השמיט מאלה כל שמיט שביא חייבה לי שג' והארץ חנוצ כ': יען וביען. וכי ראש בראש פרע מהם וסלא לא פרע אלא אחת מומה שחטאו לפניו א"כ למה נאמר יען וביען אלא מדה במדה כדפרישתי סייע בגלות עד השמיטה: במשפטי מואסו.

אדרת יקרא אליהו

אלו דמיון: ואת חקתי געלם נפשם. אלו המדרשות: ואף גם זאת. זאת זו עונה של מדבר. גם זאת זו עונה של בעל פער. ואף גם זאת זו עונה של חלבי האמורי: לא מאסחים ולא געלחים ללחם. וכי מה נשתיירו להם שלא נגעלו ולא נמאסו והלא כל המחנות טובות שחטו להם נטלו מהם. ואילו ספר חור' ששתייר להם לא היו מאווי' מא"ה כלום אלא לא מאסחים צימי אספסיטום ולא געלחים צימי יון שהעמדתי להם שמעון הדק. ללחם צימי המן (מגילה י"א ע"א): לספר בריתי אחס. צימי ארמיים כו' שהעמדתי להם רבי ומכמי הדורות: אני ה' אלהיכם. צימי גוג ומגוג שאין כל אומה ולשון שלטת בכן: חכתי להם. מה ח"ל מלמד שהצריח כדומה לשבטים שנא' חכתי להם ברית ראשוני' זו ברית השבטים: אשר הולאחי אחס מארץ חרם. זו ברית של יוצאי חרם: אלה החקים. אלו המדרשות. והמשפט' אלו הדין. והחורח מלמד ששחי חירות נחתו להם לישראל עיין רש"י ז"ל. אר"ע וכי שחי חירות נחתו לישראל והלא חירות הרבה נחתו להם לישראל זאת חירות העל' זאת חירות המנחה וזאת חירות האש'. זאת חירות זבח השלמי' זאת החור' אדם כי ימו' בזהל: אשר נחן ה' ציו וצין בני ישראל. זכה חסה ליעשות שליח בין ישראל לאביה' שבשמים: בשר סיני ביד חסה. וזלמד שמיחה החורח שלחתי ודקדוקי ופירושי על יד משה מסיני וז' משה קבל חורח מסיני: דבר אלו בני ישראל צ"י מעריכין ואין העכו"ם מעריכין יכול לא יהיו נערכין (פי' אם אחר על עכו"ם ערכו עלי א"י ליתן) ח"ל איש דר"מ אר"מ אחר שכתוב ה' מרבה וכתוב ה' מועט מפני מה אני אומר נערכים אבל לא מעריכין שריבה מזה הנערכים מזה מעריכין סברי חרש שוטח וקטן נערכין אבל לא מעריכין (פי' שאם אחר על חרש ערכו עלי חייב ליתן ערך הקטן בפרסה אבל אם חרש עלמו אחר ערכי עלי לא אחר כלום) ר' יהודה אומר להיפך מעריכין אבל לא נערכין כמו טומטום ואמרוגיוס אבל מחרש אין רא' לנכרי שגכרי בן דעת ומרש אינו בן דעת. ר' יהודה אומר בני ישראל נערכין ואין העכו"ם נערכין יכול לא יהיו מעריכין ח"ל איש אחר ר' יהודה אחר שכתוב ה' מרבה וכתוב ה' מועט מפני מה אני אומר מעריכין אבל לא נערכין מפני שריבה מזה המעריכין מזה מעריכין סברי טומטום ואמרוגיו' מעריכין אבל לא נערכין אי בני ישראל יכול אין לי אלא בני ישראל ומיין לרבות את הגרים ואת העבדים ח"ל ואמרת אלהם: איש. פרט לקטן או יכול שאני מוילא את הקטן שיש בו הפלאה ח"ל כי יפלא להביא קטן הסמוך להפלאה שידע להפלות [וכינין שזה ה' לפני גדלות] מדר. גאמר כאן מדר וגאמר בנדרים מדר מה להלן בכל יחל וכל תאמר אף כאן בכל יחל וכל תאמר. ומה כאן קטן הסמוך לאיש אף להלן כו'. מדר בערך (פי' דמדר היינו דמי עלי וערך היינו ערכי עלי והשתא ילפין ערכין מנדרים בהיקס שהיו חייבין בכל תאמר] חקיש ערכין למדים ומדים לערכין מה מדים בכל תאמר לשלמו אף ערכין. בכל תאמר לשלמו: מדר בערך (ערכין ד' ע"ב) מה בערכים דון בכבודו אף מדר בן ומה בערכין שלא יסהה מרגלית לקליס אף כו': ערך. להביא ערך סחוס (פי' שאם אחר ערך עליו ולא פי' של מי) שותן פחות שבערכין. ד"א בערך ערך כלו ולא ערך חציו היינו ערך אבר (פי' שאם אחר. ערך אבר זה עלי אין חייב כלום) יכול שאני מוילא דבר שהשמה חלוי' בו ח"ל נפשת: נפשת. ולא הוה. אוליא את הוה ולא אוליא את הוהס ח"ל והעמידו ערעיר את שיטו בהעמדה ישו בהערכה ואת שאני בהעמדה אינו בהערכה. ד"א מה ח"ל נפשת שיכול אין לי אלא ה' א' שהעריך ה'. ה' שהעריך ומה מיין ח"ל נפשת. ד"א אין לי אלא איש שהעריך. אשה מיין ח"ל נפשת ד"א מה ח"ל נפשת שיכול כל שהוא בכלל דמים יס' בכלל ערכין מוילא ומוכה שחין שאין בכלל דמים לא יהיו בכלל ערכין ח"ל נפשת: והיה ערך. מה ח"ל שיכול כל שיטו בכלל ערכין ישו בכלל דמים טומטום ואמרוגיו' ופחות מכן חודש שאין בכלל ערכין לא יהיו בכלל דמים ח"ל והיה ערך (פי' האי מיעוט דכתיב הכא דהיינו טומטום ואמרוגיוס אינו אלא גבי ערך]. הוכר זכר דאי ולא טומטום ואמרוגיוס יכול לא יהיו בערך איש אבל יהיו בערך אהס

אשכ ח'ל ואם נקבה. נקבה דאית חכר דאלי ולא טומטום ואדמוגניסם: מנן עשרים שנה. שנת עשרים בלחטט וכן כולם שאחור ואם מנן ששים שנה ומעלה נאמר שנה שנה לגז'ם מה שנה האחור בשנת ששים בלחטט אף שנה האחור כאן בלחטט ר"א אומר עד שיבא יתירות על שנה חדש א' ויום א' נאמי' כאן ומעלה ונאמר לכן מנן חדש ומעלה מה ומעלה האחור לכן חדש א' ויום א' אחר החדש אף כאן חדש א' ויום א' אחר החדש: ואם מן כוא. סמיכו (ב"מ קי"ד ע"א) מעריך שמסדרין לו כ' אין לי אלא בערכין בצעל חוב ומיין ח'ל חיכה חיכה לגז'ם: ואם מן הוא מעריך. אם הוא עני מליחן הערך (פי' אפי' אינו עני ממש אלא שאין לו כדי הערך): והעמידו והעריך. מה ח'ל לפי שגא' נפשת לסווא אח סמת יכול אוניא אח סמת ולא אוניא אח הבוסס ח'ל והעמיד והעריך אח שיש לו העמדה יש לו הערכה ואח שאין לו העמדה אין לו הערכה פרט לבוסס שאין לו העמדה וכ"ש סמת כו'. יכול אפי' אחר ערך של פלוג זה עלי ומח פטור ח'ל יעריכו אפי' מח: והעריך אחיו. מכאן ששים בנייר וערכין בנערך כילד (פי' כשאמר הכי עלי אין חלי אלא בשנים של הנייר ואין חילוק בין אים לאשם והערכין בנערך אם הוא אים או אשם) (ערכין י"ח ע"א) ומיין לערכין בזמן ערך (פי' כמה שיש סי' בזמן הערך) ח'ל כערכך כן יקום: מיין להשג יד בנדר (ערכין י"ז ע"א) ח'ל אשר חשיג יד הנידר ולא הנידר: אשר חשיג. על פי אשר חשיג (שם ע"ב) חלמד שעיני והעשיר או עשיר וסעני שנתן ערך עשיר ר' יהודה אומר אפי' עני והעשיר וסעני וסעני ערך עשיר שגא' ואם מן הוא שיבא במחורו מחלחלו ועד סופו: יעריכו כהן. הוא בזמן אב לכל הנערכים שכן בצכין. (סנהדרין ט"ו ע"א) עשרה כהנים כחייב בפרשה תכלין שסקדשות צט' וא' כהן. וערך מטלטלין בשלשם: ואם בזהם. יכול האומר רגל של זו עולה חסא כלל עולה ח'ל כל אשר יתן מחמו לם' קדם ולא כולם קדם (פי' דסבר דקאי בלי קודם אחמיו כלומר כל אשר יתן מחמו לם' מחמו יסי' קדם דסייני ומקנחם. יכול חלל לחולין (פי' צפדין) ח'ל יסי' קדם בסייני חסא חסא כיז חמכר לנרכי עולה כו' עיין רש"י ז"ל דר"מ. רי"א מיין שסאומר רגל של זה עולה חסא חסא עולה ח'ל כל אשר יתן כו' יסי' קדם לרבות אח כלל (פירש דמחמו לא קאי אלא אנהיבם שחניניהם לא יסי' אלא מחמה אבל קדם כולם קדם מדרש דיהיב) לא יחליפו (אינו צט' ר' רק בחמור ט' ע"א) בשל אחרים: ולא ימיר. בשלו. יכול יבא קדשי בדק הבית עושין חמור ח'ל קרבן (פי' כל האחור צעמן אינו נוסב אלא בני קרבן] ילא בדק הבית שאינו קרבן אוניא הקדש בדק הבית שאינו קרבן ולא אוניא של צבור ח'ל לא יחליפו [פי' לשון יחיד ועליבין קאי ואם המר ימיר כו' בייט נמי ביחיד] ילא קרבן צבור וכן מחותו מחמט קרבן שוחפין. רש"א והלא מעשר בכלל סיה ולחם ילא אלא לסיקם מה מעשר קרבן יחיד וקדשי מחבא אף אין לי אלא קרבן יחיד וקדשי מחבא (פי' ומחם זה נחמט קרבן שוחפין וקרבן צבור וקדשי בדק הבית) או דבר שחם לוחו בדבר אחד אחס לוחו בכל הדרכים שיש בו מה מעשר מיוחד שהוא נוסב בצבר ובאכל ולכל לשי ימים אף אינו מרבה אלא אח שהוא כיונא צו מיין לרבות קדשי קדשים וקדשים קלים של יחיד ח'ל בזהם ואם בזהם: ח'ל ימיר אחיו. הקדש עושה חמור (חמור י"ב ע"א) ואין חמור עושה חמור ואין הולד עושה חמור. ר' יהודה אומר הולד עושה חמור: טוב ברע או רע בטוב. רע זה בטל מוס שגא' כל דבר רע מכאן שממירים תמימים בצעלי מומין ובעלי מומין בתמימים: בטוב. (שם ט' ע"א) טוב מעיקרא עושה חמור ואין בטל מוס מעיקרא עושה חמור: חמור ימיר. לרבות את היורה: ואם לרבות את האשם [פי' שאם המירש שמומר. לפי שכל הפרשה כלל נאמרה בלשון זכר]: בזהם בזהם. ולא בזהם בטופות ולא עופות בזהם ולא בזהם בזמחות ולא זמחות בזהם. (שם ס' ע"א) בזהם בזהם. חלמד שממירין מן האלן על הבקר מן האלן מן הכבשים על הכבשים מן הכבשים על הכבשים כו' ד"א בזהם בזהם מכאן שממירין אחד בשנים ושנים באחד א' במאס ומאס בא' כמו ובזהם רבס רש"א אין ממירין אלא א' בא' שגא' וסי' הוא ותמורתו יסי' קדם מה הוא מיוחד אף תמורתו מיוחד

אדרת יקרא אליהו

חומר. בהמה בהמה. ולא אברים בעוברין ולא עוברין באברי' ולא איברין בשליחי' ושלוחים בהם: ובי' הוא. ולא ולד (תמור' י"ג ע"א) ותמורתו. ולא תמורת תמורתו. ר"א יביה לרבות את התמורה וחכ"א יביה לרבות שוגג כחזיר. ד"א יבי' מלמד שקדשה מל על בעל מוס קבוע: הוא ותמורתו. מה הוא בבית בעלים אף תמורה בבית בעלים פרט לזכור משבט ליד כסן שאין מחזיר אותו (שם ג' ע"א) יכול יהא קדשי גוים עושין תמורה ח"ל למעלה בני ישראל קדשי בני ישראל ולא נכרים. ד"א אחקש תמורה למעשר בהמה ומעשר בהמה למעשר דגן ובמעשר דגן כחזיר כי את מעשר בני ישראל בני ישראל ולא נכרים. ד"א וביה הוא ותמורתו יבי' קדש הקדש עושה תמורה ואין תמורה עושה תמורה שביה בדין ומה אם הקדש שאין קדושה חלה עליו בבעל מוס קבוע עושה תמורה. תמורה שהקדשה חלה עליה בבעל מוס קבוע חלה עליו בבעל מוס ח"ל וביה הוא קדש הקדש עושה תמורה ואין כו': יבי' קדש. מלמד שהקדשה חלה עליה בבעל מוס קבוע שביה בדין ומה אם הקדש שהוא עושה תמורה אין קדושה חלה עליה בבעל מוס קבוע. תמורה שאינה עושה תמורה' אינו דין שלא תהא קדוש' חלה עלי' בבעל מוס קבוע ח"ל יבי' קדש מלמד שקדוש' חלה עליה בבעל מוס קבוע ר"י יביה' חז' יביה קדש לעשר' את השוגג כחזיר: ואם כל בהמה. יכול בהמה טמאה מוחה דבר הכת' כשכח אמו' למטה ואם בהמה טמאה' ופדה כו' כרי בהמה טמאה תמורה הא אינו מדבר אלא בפסולי המוקדשין [פי' שפיל בהם מוס] שיפדו יכול יפדו על מוס עובר [פי' אפי' לא נפל בו אלא מוס שיעבר' לאחר' זמן ועכשיו כשאינו רצוי ליקרב יפדו] ח"ל אשר לא יקריבו מומה קרבן לה' (תמורה י"ג ע"א) מי שאינו קרבה לה' כל עיקר לעול' ובייטו מוס קבוע ילא מוס עובר שהוא כשר ליקרב לחומר: טמאה. לרבות את המחה (פי' שאם הקדשה לבדק בבית מל עליה הקדש) יכול אפי' אחר כרי זו הקדש ומחה חפדה ח"ל והעמיד והעריך את שיש לה העמדה יש לה הערכה ולא שאין לה העמדה היינו שמחה אח"כ אין לה הערכה. ומח רחיה לרבות המחה (פי' שמחה ומחלה) ואח"כ הקדשה שאף שאין לה העמדה יש לה הערכה) ולהוציא את שאמר כרי זו הקדש ומחה. אחר שריבה הכחוב ומיעט כרי אנו למידן לוחה מבהמה טמאה (פי' מבהמה טמאה מוחה) מה בהמה טמאה מיוחדת ששם שעת פדיונה לשעת הקדשה אף אני מרבה המחה ששם שעת פדיונה לשעת הקדשה ומחלה את שאמר כרי זו הקדש ומחה שלא שם שעת פדיונה לשעת הקדשה. או דבר שחלה לומד בדרך אחד אחר לומדו בכל הדרכים שיש בו (פי' שיהיה לבהמה טמאה) מה בהמה טמאה מיוחדת שהיא חמלה הקדש (פי' שלא נתפס באחרות ומפרש בש"ס ב"מ ג"ה מדכחיה הטמאה ביינו שידוע שהקדש ראשון כמו העולה עולה ראשונה) ומעלים בה וכולה לשמים (פי' שאין לכהן מומה כלום) אף אני ארבה את כיוצא בו וכי מה יש לנו בקדשי מזה שהיא כולה לשמים פרים הנשרפים ושעירים הנשרפים (פי' אצל שאר קרבנות בין של יחיד בין של איבור אינה כולה לשמים ובכל קרבנות אין לשמים אלא האומרים ואפי' בעולה שכולה לשמים מ"מ העורות לכהנים) מניין לרבות קדשי קדשים וקדשים קלים של איבור ושל יחיד ח"ל בהמה ואם בהמה ואם כל בהמה: והעמיד את הבהמה לפני הכהן. בהמה נפדית ואין העופות ועלים ומנחות והלבוש וכלי שרת נפדין (בה"כ שלטו לא גרים ומנחות רק עיין מנחות דף ק"ה) והעריך הכהן אחה. אין פהדין כלל הקדשות אכסרה (דבייטו בשיקול הדעת אלא נרדף לומר יפה) והעריך הכהן אחה (תמורה י"ג ע"א) פרט לבעל מוס מעיקרה שא"ל העמדה והערכה: בין טוב ובין רע. איזה דבר שהוא טוב לרע זה הקדש בזה הבית מלמד שאף הקדש בזה הבית נרדף העמדה והערכה: כערכך הכהן כן יביה. אחר אחד בעשרים ואחר א' בשלשים אחר א' בארבעים אחר א' במחשים חזר בו של מחשים מומהים מומהים עד עשר כו' חזר בו של עשרה מוכרין אותו בשוה ונפרעין משל עשרה המותר: ואם גאל יגאלנו ויסף מחשחו על ערכך. גאל יגאלנו. לרבות את האשה. ואם גאל יגאלנו. לרבות את כוירה. ויסף מחשחו. שיבא (ב"מ ג"ד ע"א) הוא ומומחו ממשה: ויסף מחשחו על ערכך.

כרי כל שם (פי' דכתיב ואם גאל יגאלנה דחשמע בשווייה בלי שום חוספת מומש. וכתיב ויסף ממשחו) ה' מוסיף חמישית וא' שאינו מוסיף חמישית ואין ידוע אם בצעלים אם בכל אדם (פי' החוספת מומש) מה מצינו בגזלות האמורות לחטא בצעלים מוסיפין מומש ואין כל אדם מוסיפין מומש אף בגזלות האמורות כאן בצעלים מוסיפין מומש ואין כל אדם מוסיפין מומש: ואיש כי יקדש את ביתו. יכול בניה דירה דיבר הכתיב (פי' דוקא בניה דירה) כשהוא אומר לקמן ואם המקדים יגאל את ביתו (ובאי ביתו מיותר דס"ל למכתב ואם המקדים יגאל אתו) כרי בית דירה אמור הא מה אי מקיים ואיש כי יקדים את ביתו במקדים את נכסיו: יקדש את ביתו. (ב"ק ס"ט ע"ג) מה ביתו ברשותו אף כל ברשותו פרט לגזל ולא נתייחסו בצעלים ששייכות אינן יכולין להקדישו: קדש לה'. מלמד שסחם הקדש לבדק הבית (פי' דכ"מ שנה' לה'). הוא בזה הבית שכולו לה' והכל כתיב כי יקדים את ביתו סחם וכתיב קדש לה' סיבה לבדק הבית מאלו שסחם הקדש לבדק"ה): והעריכו הכהן בין טוב ובין רע. אין פהין את הפקדושתו לכסרה. כאשר יעריך אחר הכהן כן יקום. מה ח"ל לרבות שאלו בצעלים אומרים בעשרי'. ואחד אומר בעשרים ואחד. בצעלים נותנים עשרים וששה (דכיון שרע ליתן עשרים נתייבשו עשרים ומחשה וכו') שנה ליתן עשרים וא' מסתמא שזה עשרים וא' והאידך הוא יכול לקיט בפחות שברי אין המומש משלים הקקן והוא אינו רשאי לקנות בכ"א שברי בצעלים נותנים כ"ה והוא אינו נותן אלא כ"א ולכך כופין את בצעלים ליתן כ"ו שלא יפסיד את הקקן וגם המומש וס"פ הפסוק כאשר יעריך אחר הכהן בייט איש אחר לפני הכהן כן יקום על בצעלים] בצעלים אומרים בעשרים וכל אדם בעשרים בצעלים קדמין חפני שסם מוסיפין מומש. עשרים ושנים בצעלים נותנים עשרים ושבע. עשרים ושלוש בצעלי' נותנים עשרים ותמונה. עשרים וארבע בצעלים נותנים עשרים וחשע. עשרים ומחשע בצעלים נותנים שלשים (פי' הא דכופין הכא בצעלים אף שאין לקרן של הקדש הויזק אפי' אם יפדה אחר היינו חסום דחטא בצעלים יותר והא דמקשינן בש"ס (ערכין כ"ז ע"ג) ולרחק לשנות כגון שאלמדו בצעלים עשרי' ופרוטה. היינו חסום דכתחלה חקשה ש"ס על הא דאמר' בצעלים אומרים כ' ואחר אומר כ' בצעלים קדמין חפני שמוסיפין מומש חקשה ש"ס למד לי האי טעמא בלא זה בצעלים קדמין שחטא בצעלים וחשוי מזה ועוד קאמר פי' דמד מחרי טעמי נקט ולכך חקשה להאי טעמא למד בצעלים קדמין כשאלמד נותן עשרים ומחשה. אבל באמת להאי טעמא שחטא בצעלים לא חקשה מידי ואפי' אמר אחר אחר בשוה כ"ה בצעלים קדמין] שאין מוסיפין חמישית על עיניו של זה. אחר ה' כרי הוא שלי בעשרים ושם אם רעו בצעלים ליתן שלשים וא' בצעלים קדמין (פי' ונריכין להוסיף מומש על אותו דינר שהוא מוסיף מדעתו) ואם לאו אומרים לו בגעמך: ואם המקדים יגאל. לרבות את האשה ואת היורש (פי' דסומך על הדין דלעיל דכתיב גאל יגאלנה לרבות האשה) ואם המקדים. (ב"מ כ"ד ע"ג) ולא הוה תפיס שאין הקדש שיי מוסיף מומש: ויסף חמישית וכו' והיה לו. אם נתן את הכסף כרי הוא שלי (דהקדש אינו אלא בכסף ולא בחשוכה) ואם לאו אינו שלי: ואם חשדה אחרת. אין לי אלא שדה אחתה מאביו. שדה אחתה מאמו ומיין (פי' כגון שגל לו ירושה מאמו והקדישה ים לה דין שדה אחתה) ח"ל יקדים איש (פי' דלכאורה הוי איש מיותר אלא ללמד שאפי' הקדים אותו שבה עשוי והוא איש ועד הנה לא היה ביד איש אפי' ים לה דין שדה אחתה): והיה ערכך לפי זרעו. לפי זרעו ולא לפי גידולו (פי' דס"א דהאי חומר שיערים אגדולין קאי והיינו מקום שהגדיל חומר שיערים ולפי מפרש דלמקום שחרע חומר שיערים קאי) (ערכין י"ד ע"ג) זרע. ולא טריסין ואילנות: זרע חמר שיערים בחמשי' שקל כסף. כרי זו גזירת המלך אחד המקדים בחולת המחח (שהוא קרקע גרוע) אחד המקדים בפרדסות שנסטי (ססן יפות) נותן בזרע חומר שיערים מחמשים שקל כסף (וששה דברים ים שאין חילוק בין ששום הרבה בין ששום מעט והיינו אונס ומפתה ומזלזל ש"ר ונוגח את העבד ומקדים שדה אחתה וערכין) אם חשנת היכל יקדים שדכו. מניין שאין אדם רשאי להקדים

אדרת ויקרא אליהו

להקדים שדכו בשעת היוכל עממה ואם הקדישה [בת"כ שלנו הגיר' מחדשה אולם בערכין כ"ח ע"א קאח' שמואל חיל' מקדש' וכ"פ הרמב"ם וע"ש] אינה מקודש' ת"ל אם משנת היכל (ולא בשנת היכל): יקדים שדכו. מניין אחת אומר אם היו שם נקעים עמוקים עשרה טפחים או סלעים גבוהים עשרה טפחים שאין נמדדין עמה ת"ל שדכו: כערכך יקום. נותן מ"ט סלעים ומ"ח פודיונות מה טיבו של פודיון קלבון לפרוטרוט: ואם אחר היכל. סמוך ליוכל אין לי אלא סמוך ליוכל מופלג מיוכל מניין ת"ל אחר אחר היכל יקדים שדכו: שדכו. מוח"ל שיכול היו שם נקעים שאין עמוקים עשרה טפחים וסלעים שאין גבוהים עשרה טפחים שלא יהיו נמדדים עמה ת"ל שדכו (פי' שאין מיעוט אחר מיעוט אלא לרבות דלאו דוקא שדכו אלא אפי' סלע שאינו גבוה שדכו) (ערכין כ"ה ע"א) ומניין שאם אחר הרני נותן שנה בשנה שאין שומעין לו ת"ל ומשכ לו הכהן את הכסף על פי השמים הנוחרת משמע שגריך שיהיו כל הכסף של השמים הנוחרת' ציח'. ומנין שאין מקדישין לפני היכל פחות משחי שנים ולא גואל לאחר היכל פחות משנה ת"ל ומשכ לו הכהן את הכסף על פי השמים הנוחרת (פי' דמחיב' ומשכ שמעין שאין גואלין פחות משנה דכין דגריך לחשוב וגרע בודאי א"א לומר דיחשוב חדשים הא אחרין לקמן שאין הקדש מחשב חדש' ע"כ שנה הוא מחשב. ומשנים הנוחרת משמע דגריך שיוותרו ב' שנים דמיעוט שנים שחיים) ומנין שאין ההקדש מחשב חדשים [פי' כגון שיש ג' שנים ומחלה עד היכל שאין גריך לשלם לו רק בעד ג' שנים ואין מחשבין חדשים] ת"ל ומשכ לו הכהן את הכסף על פי השמים הנוחרת וגרע. שנים הוא מחשב ואינו מחשב חדשים (דלכאורה חיב' השנים מיותר דה"ל לחכות על פי הנוחרת וסבר דחיב' השנים קאי על וגרע שאינו גורע אלא מה שיצאו מהשנים ולא מהחדשים. ומניין שאם ראה ההקדש לחשב חדשים שמחשב (פי' דהיינו שרואה לנאול שנה ומה לפני היוכל ואם אחת חושב החדשים שיצאו מומט מותר לנאול שהרי יש שם שחי שנים ומנין שאין אחת חושב אחת לב' שנים עד שהיה שני שנים שלימות ת"ל ומשכ לו כו' ע"פ השנים הנוחרת [דמינה שמעין שגריך שיהיו שנים שלימות והשתחא מחיב' שנים דרשין ב' דרשות דהיינו שגריך שיהיו שני שנים עד היכל שלימות ואין מושב למה שיצאו אלא השנים ולא החדשים משום דסבר פי' הפסוק הוא כך ומשכ על פי השנים הנוחרת' וגרע פי' אם יש שנים נותרו עד היכל דהיינו ב' שנים שלימות אז גרע מערכך אל אותן השנים שיצאו כו' אבל אם לא נשאר שחי שנים אז אין גרע כלל עד שיהיו כחו מיוכל ליוכל דהיינו כל החמשים כסף] עד שנת היכל. שלא יכנס בה כלום (פי' שאינו מושב שנת היכל להחמשים שקל כסף שנותן לזרע חומר שעורים) וגרע מערכך. אף מן הקדש (פי' דה"א שאינו גורע אלא אותן השנים שהקדים אחר היכל אבל מה שהיה ביד הקדש אינו גורע לכן אחי לאשמועינן דגורע. ומערכך דייק דהיינו אפי' מה שהיה בשעת ההקדש יגרע אם לא גאל חיפק) שאם אכלה ההקדש שנה או שנים לפני היכל או לא אכלה אלא שהיתה לפניו מנכה סלע ופודיון בכל שנה ושנה: ואם גאל יגאל. לרבות האשה ואת היורה: את השדה מה ת"ל שיכול אין לי אלא המקדים בית כור היינו מומר שעורים. הקדים לחך ומה לחך בית אכא בית קב ומנין ת"ל השדה מ"מ: ויסק מחמת כו' וקם לו. אם נחן הכסף קם לו: ואם לא יגאל כו' ואם מוכר כו'. עיין רש"י ז"ל: לאיש אחר. ולא לבן (פי' דאם מוכר את השדה לבנו חזרת אצלו ביוכל) או אינו אלא לאחר ולא אחר כשהוא אומר לאיש לרבות את האם ומה ראיית לרבות את הבן ולהוציא את האם. אחר שריבה הכחוב ומיעט. מרבה אנו את הבן שהוא קם תחת אביו ליעידה ולעבד עברי ומוציא את האם האם שאינו קם תחת אביו ליעידה ולעבד עברי: לא יגאל. יכול לא יקחנה מיד בגזר וחס' לפניו כשדק חקנה (פי' שאסור לקנות אותה בלא אפי' להיות לו כשדק חקנה שיצא ביוכל נמו אסור לקנות כפשטא דלשנא לא יגאל דהיינו שלא יקנה אותה) ת"ל לא יגאל עוד לכמות שהיה אינה נגאלת אבל לוקמה מיד בגזר וחס' לפניו כשדק חקנה (פי' עוד לכמות שהיתה

אדרת ויקרא אליהו

דכ"צ' עוד חוסף עוד על מה שהיה לפניו דהיינו לסיות לו שדס אחסה כו') והיה השדס נכסה. שפסדה קרוי לשון זכר: קדש. נאמר כאן קדש ונאמר להלן גבי בחיים ובגבי שדס ומקם קדש מה: קדש האמור להלן בפדיון. (פי' דהסם אינו יונא לכהנים אלא לבעלים או לאמר הגבול ארצו ובודאי אינו יונא אלא בפדיון דכחיו ואם המקדים יגאל וגו') אף קדש האמור כאן שיואל לכהן אינו יונא אלא בפדיון דהיינו שפדאו אחר חמלה או שיתנו מעותיו דר"י דר"י סבר דכהנים נכנסין דכחיו והי' השדס בנאחו וכו' ובגלל פדיון א"ל דכחיו קדש אלא שאם לא מוכר הבוגר שכהנים נכנסין לתוכה ונחתין דמיה והיא חלוטה להם ר"ל ור"ם או' לא נכנסין ולא נחתין דמיה אלא נקראת שדס רטושין עד היוכל השני: הגיע היוכל השני ולא גבאלה. נקראת רטושי רטושים עד היוכל השלישי לעולם אין הכהנים נכנסין לתוכה עד שיגאלנה אחר חמילה (דסברי פי' הפסוק כפשטו בנאחו דהיינו שיגאלנה אחר חמילה או יהיה לכהנים ביוכל אצל כל זמן שלא גבאל אינו לכהנים) לכהן. תהיה אחתו. מה ת"ל שיכול שדס שהיא יונאל לכהנים דהיינו שדס אחסה שהיא ראו' לכהן לכהנים אם יגאלנה אחר וגבאלה א' מן הכהנים והרי היא חסות ידו שלא יאמר הוואיל והיא חסות ידי הרי היא שלי ת"ל לכהן תהיה אחתו שדס אחתו לא שכן שלו ואין לו שלו אלא יונאלה ומתחלקת לכל אחיו הכהנים: כשדס החרם (ערכין כ"ט ע"ל) מה למדנו משה החרם אלא בא ללמד ונאמר לחד כהן שדס קדשים שדס חמרו שלא יאמר ג"כ הוואיל והיא יונאלה לכהנים והרי היא חסות ידי כו': לכהן (שם כ"ח ע"ב) יכול לכל כהן שירצה נאמר כאן לכהן ונאמר בגבול הגר לכהן מה להלן לכהן שבאחו חסות שג' מלבד חיל הכפורים אשר יכפר בו עליו אף כאן כו' ומה כאן שאם גבאלה א' מן הכהנים שיואלת מחמת ידו ומתחלקת לכל אחיו הכהנים אף בגבול הגר שאם הי' הגבול כהן שלא יאמר הוואיל כו' (שם) כשדס החרם לכהן. מלמד שסחם חרמים לכהנים ריב"ז אומר סחם חרמים לבד"ה שנאמר כל חרם קדש קדשים לה' א"כ מה ת"ל לכהן שלא יאמר הוואיל וכו'. נאמר כאן לכהן לכל הכהנים שבאחו חסות ונאמר להלן כל חרם בישראל לך יהי' בא כולד החרם שדחיו ונתן לכהנים שבחמור ומטלטלין נתן לכל כהן שירצה. והיה השדס בנאחו ביוכל כשדס החרם (ערכין כ"ט ע"ל) שאין שדס חרמים נוהג בזמן שאין היוכל נוהג. ואין שדס אחסה כו' שנאמר ואלא ביוכל ושז לאחתו מניין שאין בחי ערי חומה נוהגי' אלא בזמן שהיוכל נוהג ת"ל לא יאל ביוכל. ומניין שאין עבד עברי' נוהג אלא בזמן שהיוכל נוהג ת"ל עד שנת היוכל יעבד עתך ומנין שאין גר חושב נוהג אלא בזמן שהיוכל נוהג נאמר עבד עברי' כי טוב לו עתך ונאמר גר חושב בנזיו כו'. ומה ת"ל אשר לא משה אחתו. שיכול הלוקח שדס חלציו ומת ואח"כ הקדישה תהא לפניו כשדס חסות ח"ל ואם את שדס חסותו אשר לא משה אחתו שדס שאינה שדס אחסה יאלת זו כשדס שדס אחסה דר"מ. ר"י ור"ם אומר הלוקח שדס חלציו והקדישה ואח"כ מת אצלו יכול שתהא לפניו כשדס חסות ח"ל ואם את שדס חסותו אשר לא משה אחתו שדס שאינה ראו' לסיות שדס אחסה יאלת זו שהיא ראו' להיות שדס אחסה [נאמר אפי' הקדישה קודם מיתת אציו אפי"ם הו' כשדס אחסה כיון שבשעת הקדש היתה ראו' להיות שדס אחסה אצל כל זמן שלא מת אינה נקראת שדס אחסה] שדס חסות אינה יונאלת לכהנים ביוכל שאין אדם מקדיש דבר שאינו שלו: ומשכ לו ככסן את מכסתו אין מכסת אלא דמים מלמד שהוא נתן את שווי אס רוצה לפדותו אחר ר' אליעזר נאמר כאן ומשכ נאמר להלן ומשכ שחמור להלן נתן בזרע חומר שעורים חמשים שקל כסף [פי' ר"ל פליג וסבר דאפי' שדס חסות נתי נתן לפי זרע חומר שעורים]: מכסת הערבך (ערכין י"ד ע"ב) חקיש שדס חסות לערכין מה ערכין חו' חוסף חומש אף שדס חסות חו' חוסף חומש: ונתן את הערבך ביום הכוה. שלא יסבה אפי' מרגלית לקיים ואין לה אלא מקומה ושעתה [פי' אם הוא עמי ואמר ערכי עלי דסדק הוא שמתן כל אשר לו יש לו מרגלית דאם יולד למקום אחר שיש שם עשיר גדול וישהב אפשר שיהיה כל הקרן ויחזיר עוד אפי"ם לא מחשיבין ומוכרין אותה

737

אדרת ויקרא אליהו

בדמים שהוא שוב עכשיו) צננות היוכל שבו השדש, השדש מה חל. (סכל הוא בערעין יד אדו וצ' לפי שנאמר זרע אין לו אלא זרע. שדש בפנים וסדש אילנות ומיין חל' שדש זרעו נלמדו שפדש אילנות צשוויין דלקמן וסחר וסדש אה הקרקע צו' שקל. א"כ מה חלמוד למור זרע פרט להקדשים שדש טריסין שפדש צשוויי ופרט למקדים אילנות שפדש גס כן צשוויין שנאמר זרע ולא אילנות יכול שדש טריסין אינש יונאש לכהני' ציוכל חלמוד למור שדש מכל מקום. יכול אפי' אילנות יונאין לכהנים ציוכל חלמוד למור וסיה השדש ולא אילנות: לאשר קנשו מאחו. יכול לגזור הנקי' מאחו חל' לאשר לו אחתה הארץ. ואחר לאשר לו אחתה הארץ מה חל' לאשר קנשו מאחו. אזי יאמר כן הייתי אומר שדש שילאש לכהנים ציוכל (דכייט) שסיה שדש אחתה וסקדשים וגאלה אחר) שיונאש לכהנים ציוכל ואח"כ מוכר הכסן וסקדשים הלוקח יכול כשתמזור ציוכל תמזור לצעלים הראשונים חל' לאשר קנשו מאחו (פי' הכהנים) וכל ערעך יהיה בשקל. אין בערעין פחות מכלל (פי' שאם אין לו סלע לא ינא ידי דרו ואם העשיר חייב לשלם): בשקל הקדש. מה חל' לפי שנאמר ופדש יכול בעבד' ובשטרות ובקרקעות חל' בשקל הקדש אין לי אלא סלעים של קדש מיין לרבות דבר המיטלטל חל' ופדש לרבות דבר המיטלטל א"כ למה נאמר בשקל הקדש פרט לעבדים ולשטרות ולקרקעות: עשרים גרם יהיה השקל. מיין שאם רשע להוסיף מוסיף (פי' שאם רשע להגדיל הסלע דהיינו שיהא כ"ה גרם ירבה ומייבין ליתן סלע כו' כיון שנתגדל הסלע) חל' יהיה. יכול אם רשע לפחות יפחות (פי' ירבה רשע להקטין הסלע) יכול שפדש צננות חל' הוא (פי' דוקא הוא ולא פחות ממנו) אך צבור כו'. אלו נאמר צבור לא יקדים הייתי אומר (ר"ל צבור אדם לא יקדים ועיין בק"א) צבור לא יקדים חל' אחי ואחיו אין אחה מקדים אבל אחה מקדים צבור אדם. ועדיין אני אומר הוא לא יקדים אבל יקדישוהו אחרים חל' צננות צננות עסקתו. יכול לא יקדישו מן הצנן חל' אשר יבכר לה' לא יקדים. משיתבאר אין אחה מקדישו אבל מקדישו אחה מן הצנן. מכאן אמרו מערימיין על הצבור (פי' שמקדים אחיו מן הצנן שחל עליו קדושה קודם שיהא צבור) [תמורה כ"ה ע"א] יכול אף ולי כל הקדשים כן חל' אך. ר' ישמעאל אומר (ערכין כ"ט ע"א) כחוב א' לא יקדים וכחוב א' מקדים הא כיצד מקדישו אחה הקדש עילוי. ד"א ר' ישמעאל אומר מיין שלא יקדים אדם הבכור חל' צבור לא יקדים איש אחי יכול לא יקדישו הקדש עילוי (פי' דהיינו לבדק הבית שגריך ליתן כדי דמיו אם היה ההקדש מדר ואם היה מדב גריך ליתן כדי הנהא שיש לו ממה שהקדים ואם הקדים צבור יכול שאינו גריך ליתן אף זה) חל' כל זכר הקדשים ומשמע אפי' צבור. ומה ראיית להציאו להקדש עילוי ולהוציאו מהקדש מחצת. אחר שריצה הכחוב ומיעט מפי מה אני מציאו להקדש עילוי. שהוא חל על הכל ומוציאו מהקדש מחצת שאינו חל על הכל. אין לי אלא צבור מיין לכל הקדשים שאין מחצת אחת מקדושה לקדושה חל' צננות לא יקדים איש אחו. יכול לא יקדישו הקדש עילוי חל' צבור וצנאך הזכר מקדים. מה ראיית להציאו להקדש עילוי ולהוציאו מהקדש מחצת אחר שריצה הכחוב ומיעט מפי מה אני מציאו להקדש עילוי שהוא חל על הכל ומוציאו מהקדש מחצת שאינו חל על הכל: אם שור אם שם לה' הוא קרב ואין תמורתו קריבה (ור"ל אם המיר הכסן את הצבור אבל אם המירו הצעלים חל ההקדש על התמור' וכ"ה ברוצ"ס פ"א מה' תמורה הלכס ט') אם צננות הטמאה צננות שפדש אחת: ופדש בערעך. לפי שנאמר בשקל הקדש יכול אין לי אלא סלעים של קדש. מיין לרבו' כל המטלטלין חל' ופדש לרבו' כ"ד המיטלטל א"כ למה נא' בשקל הקדש להוציא עבדים ושטרות וקרקעות ד"א בשקל הקדש שגריך לשום כספך. כיצד אומר עליה זו תחת תמור' זה ינא לחולין התמור' וצריך לעשות דמים (פי' אם לא שיהא הטלית כמו התמור' גריך להוסיף עילוי עד כדי שוויי אבל אינו מעבד ללאח לחולין) ויסך ממשחו עילוי. שיהא הוא ומחצתו ממשח: ואם לא יגאל. צננות: ומכר בערעך. לכל אדם: אך כל מרס אשר ימרס. יכול ימרס כל אשר לו חל' מכל אשר לו ולא כל אשר לו (כל המימרח אינו בת"כ רק בערעין כ"ח ע"א) יכול ימרס

אדרת ויקרא אליהו

מין ח' כלו ח'ל מחדש ולא כל אדם. ח'ל אלא אדם שא"ל לו בלא עבודה. בזהם מניין ח'ל מזהם ולא כל בזהם ח'ל אלא אלו שזה מניין ח'ל מחדש אחרת ולא כל שזה אחרת. מוטלען מניין ח'ל מכל אשר לו. יכול אם סמרים אדם את כולם יהיו מומרים ח'ל אך. אמר ר"א ב"ע ומה אם לגבש ח'ן אדם רשאי להמרים את כל נכסיו על אחת כמה וכמה שיבא אדם חייב להיות סם על נכסיו. יכול ימרים אדם בנו ובתו ושפתחו העבדים ח'ל בזהם מה בזהם יש לו רשות למוכרה אף כל שיש לו רשות למוכרה ולא עבד עברי שאין לו רשות למכרו והלא בתו שיש לו רשות למוכרה יכול ימרינה ח'ל בזהם מה בזהם שיש לו רשות למוכרה לעולם אף אדם שיש לו רשות למכרו לעולם ולא בתו שאין לו רשות למוכרה אלא כשהיה קטנס: ומחדש אחרת. ולא שזה מקנה [פי' דשרס מקנה ח'ן יכול להמרים] מכל אשר לו ומחדש אחרת (ערכין סס) מה שזה אחרת ח'ן לויס וכהנים וממרים שגאמר כי אחת עולם הוא לסם אף מוטלען ח'ן כהנים ולויס ממרים דברי ר' יהודה שגאמר אך. ר"ש אומר הכהנים ח'ן ממרים שהמרים שלהם הלויס ממרים שזה אחרת שגאמר כי אחת עולם היא לסם. והברי בקרקעות שאף הלויס ח'ן ממרים שזה אחרת שגאמר כי אחת עולם היא לסם. והברי ר' שמעון במוטלען דלא שייך הכס אחת עולם וגבי כהנים ממרים שהמרים שלהם מחדש"כ גבי לויס: לא ימכר. לגזבר: ולא יגאל. לבעלים מה יעשה לו כשה המרס לכן חס' אחרת או יכול אפילו פירס לה' ח'ל כל מרס קדש קדשים הוא לה' [אלמא דיש מרס שהוא לה' וסייט כשפירס אבל הכא דהוי חייבי במרמי כסן דכתיב לא ימכר ולא יגאל פי' שאין לפדות עד שיבא ליד כסן מה לא שייך אלא במרמי כסן] ר' יהודה ב"ב חומר מניין שסחם מרמיס לז"ה ח'ל כל מרס קדש קדשים הוא לה' או יכול אעפ"י שפירס לכן ח'ל הוא. מניין שממרים אדם את קדשו ח'ל כל מרס קדש. מניין שממרים אדם את קדש קדשו ח'ל כל מרס קדש קדשים. [ערכין כ"ט ע"א] ד"א מרמי כהנים כל שבזית בבעלים סם כהקדש לכל דבריהם שגא' כל מרס ק"ק. ממן לכן סם כחולין לכל דבריהם שגא' כל מרס לך יחי': כל מרס אשר ימרס מן האדם. טיין רש"י ז"ל ח'ן לי אלא חייבי מיתות חמורות חייבי מיתות קלות מניין ח'ל כל מרס לא יסד יכול אפילו שלא עמר דיו ח'ל אשר ימרס מן האדם ולא כל האדם להוציא את שלא עמר דיו. רבי חנניא בן עקביא אומר נעך חפסי שדמיו קטבים. אבל לא מיד חפסי שאין דמיו קטבים. ר' יוסי אומר נדר ומעריך ומקדים ואם הזיק חייב בחשלומו ח'ל מה ח'ל כל מרס [כתובות ל"א ע"ב] לפי שמוציא למחמתן בדי שמים שחמין חמון ומחכפר להם יכול אף בדי אדם כן ח'ל מרס בו ח'ן לי אלא מיתות חמורות קלות מניין ח'ל כל מרס בו' [ופשטא דקרא דכל מרס בייט אם המרמיס ישראל עיר ח' כמו שהמרמיס ירמו יסיה כל שללה קדש דסייט שפודין אופן כמו כל קדשי דקם הכית אבל הנפשי' שכתוב ח'ן להם פדיון] וכל מעשר הארץ. יכול בשמי מעשרות הכתוב ומדבר ח'ל הוא הוא האמור כן הוא האמור להקן דבר המכסר להקן אמרן הכתוב כאן דסייט שגריד להוסיף מומס: ומרע הארץ. לרבות שום ושחלים וגרגיר. או יכול שאני מרבה זרע לפת ולעונות ושאר זרעוני גינס ח'ל מרע הארץ ולא כל זרע הארץ: מפרי העץ. לרבות כל פירות חילן יכול שאני מרבה אף מרובי שקמס וללמונס ומרובי גרידס ח'ל מפרי העץ ולא כל פרי העץ. [וכ"ה בחוספת ר"ה י"ב ע"א בשם ירושלמי וע"ש] מניין לרבות ירקות ח'ל וכל מעשר הארץ: קדש [קידושין כ"ד ע"ב] נאמר כאן קדש ונאמר בזהם רבני קדש מה כהן יש לו מומס ויש לו ציבור אף להקן יש לו מומס ויש לו ציבור: גאל יגאל. לרבות את האדם. ואם גאל יגאל. לרבות את הבורס. איס. פרט לקטן. או יכול שאני מרבה בן ט' שנים ויום ח' ח'ל ואם גאל יגאל [לשון מרבה ר"ל שיבא גס בן ט' שנה ויום ח' בכלל מיעוט איס ח'ל ואם גאל וגו'] לקח ירם ממן לו במתנה מניין ח'ל ואם גאל יגאל: מומעשרו. ולא כל מעשר פרט למעשר שכתב לירושלים ואלא. ופרט לפמות מחדש פרוטס [פי' אפי' אם סחמונס יעלה לפמו' חס"פ ח'ל פדיון וכרב חסי ב"ב ר"ג ב'] ממיסחו יסף עליו. שיבא הוא וממונס

אדרת ויקרא אליהו

ומחשבו מחסה: עליו (שם ל"ד ע"ה) שחישבו כחשו. ומיין שאין מעשרין מן הבקר על האלן ולא מן האלן על הבקר ת"ל וכל מעשר בקר ולאן. יכול לא יעשר מן הכבשים על העזים דין הוא ומה החדש והיטן שאין כללים זה בזה אינם מעשרים מזה על זה כבשים ועזים שהם כללים זה בזה אינו דין שלא יעשרו מזה על זה ת"ל ולאן כל לאן אחד. ק"ו לחדש וישן מעסה. שיתעשרו מזה על זה ומה אם הכבשים ועזים שהם כללים זה בזה מעשרים מזה על זה החדש והיטן שאינם כללים זה בזה אינו דין שיתעשרו מזה על זה ת"ל עשר תעשר בשתי מעשרות הכחוש מדבר א' מעשר בהמה וא' מעשר דגן וכתיב שנה שנה שאין מעשרין משה למזבחם [פי' בשתי המעשרות] כל אשר יעבר תחת השבט. פרט לטריפה שאינה עוברת אין לי אלא בזמן שמתן בשבט לא מתן בשבט או שמתן רבועים או עומדים שמי עשירי ת"ל העשירי. אין לי אלא בזמן שקרא שמו עשירי. מיין אעפ"י שלא קרא שמו עשירי ת"ל העשירי יהיה קדש מ"ח. יכול אפי' היה לו מזה ונטל עשרה או עשרה ונטל א' ת"ל העשירי ואין זה מעשר ר' יוסי בר' יהודה אומר מעשר. קרא לחשיעי עשירי ולעשירי חשיעי ולאחד עשר עשירי מיין שלשתן מוקדשין ת"ל וכל מעשר כו' העשירי יהיה קדש [פי' כל מקום שיהיה עשירי אפי' לא נקרא שמו וכ"מ שנקרא שמו אפי' לא יהיה עשירי יהיה קדש] או יכול שאני מרבה את השמיני ואח"כ אחרת לא הואיל והוא מוקדש וטעמו מוקדש מה הוא מוקדש את הסמוך לו [דסינו הוא ענמו] אף טעמו אינו מוקדש אלא הסמוך לו היינו החשיעי והאחד עשר. ומלאת אחת אומר קרא לחשיעי עשירי ולעשירי חשיעי ולאחד עשר עשירי שלשתן מוקדשין: החשיעי נאכל במוחו העשירי מעשר והאחד עשר קרב שלמים ועושה חמורה דברי ר"ח. ר' יהודה אומר ובי ים חמורה עושה חמורה אמרו חסום ר"ח אלו היה חמורה לא היה קרב [פי' וא"כ צוודאי לא חסום חמורה קדשה] קרא לחשיעי עשירי ולעשירי אחד עשר ולאחד עשר עשירי רבי אומר אינו מוקדש ר' יוסי בר' יהודה אומר מוקדש שהיה ר' אומר זה הכלל כל שלא נעקר שם העשירי מוקדש לפינו מוקדש ולאחריו אינו מוקדש [פי' וה"ל לא נעקר שם העשירי ממנו שפרי חכר עליו שם העשירי כשאמר אחד עשר]: לא יבקר בין טוב לרע וכו'. מחוץ שנאמר לא יבקר בין טוב לרע יכול יקריב בעל מוס ת"ל יעבור [צבורות י"ד ע"ב] נאמר כאן העברה ונאמר להלן בצבור העברה מה צבור אין קרב בעל מוס אף כאן אין בעל מוס קרב. אי מה צבור זכרים ולא נקיבות אף כאן זכרים ולא נקיבות ת"ל כל אשר יעבר לרבות זכרים ונקיבות. ומה צבור מועלין בכילו אף מעשר מועלין בכילו אף בחלבה. [שם ל"ז ע"ה] תחת. נאמר כאן תחת ונאמר להלן תחת אמו מה כאן פרט לעריפה אף להלן פרט לעריפה. ומה להלן פרט לכלאים דמה ויואל דופן ומחוסר זמן ויתום אף כאן פרט לכלאים דמה ויואל דופן ומחוסר זמן ויתום. יכול שאני מוילא אף הרובע והרובע ומוקפה ונעבד וכו' ת"ל כי משחמם בהם מוס בם כל שמוס פוסל דבר ערוס וע"ז פוסל וכל וכו'. השבט. מליה למותם בשבט: לא יבקר. מחוץ שנאמר וכל מבחר מריכם עיין רש"י ז"ל. ולא ימירנו. הא אם המיר סופג את הארבעים. המר ימירנו לרבות את האשה. ואם המר ימירנו. לרבות את היורש. והיה הוא ותמורתו יהיה קדש לא יגאל. בצבור הוא אומר לא תפדה אבל נמכר הוא חס חי ובעל מוס חי ושחוט אבל לא חס שחוט. נאמר כאן לא יגאל ונאמר להלן לא ימכר ולא יגאל מה להלן מכירה עמו אף כאן מכירה עמו שאינו נמכר לא חי ולא שחוט לא חס ולא בעל מוס דילפינן גאולה גאולה מהרמים והחס כתיב לא ימכר. ומיין שמעשר בהמה בעמוד ועשר קאי ת"ל יהיה קדש מלמד שמעשר בהמה בעמוד ועשר ר' יוסי בגלילי אומר נאמר כאן אשר יעבור ונאמר להלן גבי צבור והעבירה מה להלן בעמוד ועשה אף כאן בעמוד ועשה ר"ע אומר עשר תעשר בשני מעשרות הכחוש מדבר א' מעשר בהמה וא' מעשר דגן וכתיב תעשר מלמד שמעשר בהמה בעמוד ועשר. אלא המליט אשר טוב ה' את חסה אל בני ישראל בהר סיני. רבי אומר אלא המליט מלמד שמעשר בהמה בעמוד ועשר: אלא המליט. אין נביא רשאי לחדש דבר מעסה. אשר טוב ה' את חסה.

סב

אדרת ויקרא אליהו

דדאי השליח למשלחו. אה משה אל בני ישראל. כדאי מו גשחלה אללו לשלוח ודדאי השליח למי ששחלה. אל בני ישראל. זכות ישראל גרמה. בהר סיני. שכן נאמרו למשה מסיני:

במדבר

במדבר סיני. לפי שאלו ב' הסדרו' ב"זב נאמרו לו ב"ס' ב' יום לפי' כה' כאן במד' סיני ועיין ברחב"ן ז"ל: לאשר כו' לגד כו'. הנה ייחוס בני לאה לגד ובני רחל לגד ובני השפחות ביחד ובכ"א הכל כסדר תולדות רק גד סמוך לנפחלי לרמז שהם שיהם בסוף הדגלים בדרום ולפון ובמניינם קבע גד במקומו: והיו בני ראובן בכר ישראל כו'. כאן כתב סדר היחוס שהוא בכור וכח"ס ב"ד"ס ובחללו: כו' ולא להתיחס כו' אבל בדגלי' יהוד' תחלה כח"ס ב"ד"ס שם ובכל סדר החולד' וכן בני השפחו' רק גד שהוא בכור לשפחה לאה סידר בסוף דגל ראובן והן שבר בכור לשפחה רחל קבעו ג"כ ראש היגל וכסדר תולדות' כח"ס ב"פ' ויחי וכח"ס נפחולי' אלפי' נפחולי' ור"ל שנחבר' שפחה' עם שפח' לאה אבל לא לומר עם לאה בעצמו' דדאי אינה שוב במין הבנים: תולדות' למשפחתם. פי' שכ"א בא אל משה והתיחס לפניו על משפחתו ועל בית אב שלו. שהמשפחות חלוקין לבית אבות וכ"א כתב את שמו לפניו ולא שם אביו ח"ס לגלגלחם שהם עיקרו בגולגלת והבן. ואמר זה הכתיב שלא שלחו שמוחם לפני מרע"ס רק בצאו עמון לפניו וכתב כל גולגלת בשמו ואח' בחספ' שמוח' של"ת שכתב הכללים לגד בכל משפחה או בית אב או כל אב כמה בנים יש לו ואח' מנן עשרים כו' כל ילא כו'. שי תחלים אחד שיהיו בן עשרים. ב' שיהיו ילאי צבא לאפוקי הזקנים והחלשים וה שחזר בכולם שאל"כ שהוא רק טעם בלבד לא ה"ל לחזור בכולם ופסוק זה על היחוס ופסוק שי פקדיהם הוא על המנן והמנן הוא רק על השבט בכלל ואחר שהגידו שמוחם מנו השמות של כל השבט ביחד ולא מנו לא לבית אבות ולא למשפחות ח"ס פקדיהם למטה כו' וכן אמר למעלה ויתילדו על משפחתם כו' ר"ל שהתייחסו כו' ואח"כ אמר ויפקדם במדבר סיני. ואמר בבני שמעון פקדיו במספר כו'. פי' של"ת שהתייחסו כל השבטים ביחד ואח"כ ייחס כל שבט לבדו ואחריה התורה שאני כן אלא תחילת' בצאו כל השייכין לראובן ואח"כ לשמעון וממילא ה"ה בכל השבטים ח"ס לבני ראובן כו' הכל בלתי"ד שצאו כל השייכין לראובן ויתילדו כו'. אבל בבני נפחלי' שלא נאמרו רק הם אמר בני נפחלי. וכן אמר כל זכר בתחל' בראובן ושמעון שג' תחלים לרדך זכר. מנן כו'. ויולא צבא. אבל בשאר קיגרה התורה ודדאי כל יולא צבא הם זכרי' אלא שדרך התורה לבאר בכלל ובפרט. מתחלה בכלל כל זכר ואח"כ בפרט מנן עשרים כו' ולכך קיגרה בשאר:

ע"ד רמז

י"ב מוסיס בסד י"צ שבטים וכן כסדר הדגלים וסדר דגל השני שהוא בסדר הגבורה כי ד' דגלים הן ד' רגלי המרכבה הידועין והבעלי גבורה הם בעלי עינין כידוע בסיכלות ושם מטייה על